

Snímek do archivu. Již v září t. r. by měla být zahájena výstavba pavilonu interních oborů, který se „rozkročí“ nad dnešní hlavní tepnou FN.
Foto PhDr. Vladimír Panoušek

»BÍLÁ KNIHA« O VZDĚLÁVÁNÍ

Na jaře letošního roku vydal Ústav pro informace ve vzdělávání v nakladatelství Tauris pro Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR závazný vládní dokument „Národní program rozvoje vzdělávání v České republice“, tzv. „Bílou knihu“. Jde o programový dokument, který by měl být myšlenkovým východiskem pro další rozvoj vzdělávací soustavy v ČR, a to ve střednědobém horizontu, tedy zhruba do roku 2005. (*Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Bílá kniha.* Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání - nakladatelství Tauris, 2001. 98 s. ISBN 80-211-0372-8).

Z úvodu dokumentu se dozvídáme, že Národní program vzdělávání vznikl na základě usnesení vlády České republiky č. 277 ze dne 7. dubna 1999, která v něm schválila hlavní cíle vzdělávací politiky. Přípravné a redakční práce probíhaly na Univerzitě Karlově v Ústavu výzkumu a rozvoje školství Pedagogické fakulty a vydaný dokument je de facto třetí verzí, když první dvě verze byly podrobeny detailnímu hodnocení Radou pro vzdělávací politiku MŠMT ČR a předloženy byly nejenom odborné veřejnosti, ale prostřednictvím internetových stránek ministerstva i všem zájemcům. Po zapracování připomínek, přednesených na Národní konferenci dne 21. 11. 2000 představiteli širokého spektra odborné veřejnosti, a po meziresortním připomínkovém řízení byla konečná podoba dokumentu schválena na zasedání vlády ČR dne 7. února 2001.

Příprava „Bílé knihy“ byla provázena značným zájmem médií, přinášejících především kritické názory. Mnohé z myšlenek dokumentu přitom byly v rámci medializace do značné míry zkreslovány. Ale to už je asi osud všech velkých myšlenek, že nebývají závčas pochopeny a že proti „obecnému“ je argumen-

SLOVA

K ZAMYŠLENÍ

Chaotičnost a rozpolcenost soudobého prožívání světa je možná podmíněna i tím, že jsme byli dlouho vedeni k tomu, abychom si svět představovali jako součet jednoznačných věcí. Byli jsme vedeni k tomu, abychom předpokládali, že bohatství naší zkušenosti smyslové, myšlenkové i citové (nebo duchovní intuice) je pouhým zdáním, pouhým subjektivním projevem objektivních jsovcen, které pravdivě zachycuje nějaká úroveň objektivního popisu. Následkem takového vedení je ještě posílena naše přirozená lidská nevzdělanost - totiž nechota připustit, že by něco mohlo být jinak, než si myslím; že by to nebylo takové, jak se to ukazuje mé chamtivě touze po ovládnutí toho.

Mimo universitní studium filosofie výchova většinou nemůže přímo filosoficky tematizovat problémy pluralitního popisu zkušenosti. Může však uvádět do různých vztahů ke zkušenosti: do vztahu poetického, všedně užitkového, technického, vědeckého, formálního. Vzdělání může představit příklad jiných kultur: nemusí poskytovat jen jejich vnější popis z hlediska jedné schopnosti naší kultury (popisné vědy), ale i příležitost k náhledu jiného typu světa - totiž jiného uspořádání toho, jak se vyznat ve své zkušenosti.

Lze se zamyslet i nad tím, zda naše rozumění jiným bytostem neznamená vlastně schopnost vnímat alespoň nějak jejich typ světa; jejich způsob, jak se vyznají ve své vnitřní i vnější zkušenosti. S někým druhým si rozumím natolik, nakolik s ním umím sdílet svět. Možná i jiným živým bytostem než lidem rozumíme adekvátně jen natolik, nakolik zakoušíme jejich způsob bytí ve světě. Nebylo by to zajímavé hledisko třeba pro didaktiku zoologie?

Stať Pluralitní ontologie (kapitola Soudobé výzvy výchově) z knihy Zdeňka Kratochvíla *Výchova, zřejmost, vědomí.* Praha: Herrmann & synové, 1995.

toováno „jedinečným a zvláštním“, často bez potřebné informovanosti a bez odlišení, zda jde o konkrétní plán či otevřený, ze sociálně antropologické analýzy vyvěrající program. V daném případě pak nejednou byly i zaměřovány myšlenky „Bílé knihy“ s nepřítli přesně interpretovanými konkrétními opatřeními MŠMT ČR a návrhy právních norem. A tak není divu, že např. proti tezi o integraci zdravotně postižených dětí mezi zdravé se ozvaly hlasy zdůrazňující nevhodnost začleňování mentálně retardovaných dětí do školních kolektivů základních škol (viz např. názor učitelky základní školy, citovaný v článku Jindřicha Gintera „Jsou postižené děti brzdou pro ostatní žáky?“ - Právo, 10, 205, 2. 9. 2000). Připomenutí v této souvislosti odpověď prof. PaedDr. Jiřího Kotáska, CSc., vedoucího autorského kolektivu „Bílé knihy“, na otázku redaktorky Lidových novin (LN, 13, 279, 1. 12. 2000): „Existuje mylná představa, že by měla v budoucnu zaniknout speciální péče o handicapované. Tak to není. Měly by vzniknout školy, které budou mít vedle speciálních tříd i třídy se standardním programem...“ Dále pak v tomto rozhovoru prof. Kotásek říká, že nejde o nějaké přejmenování zvláštních škol, ale o obecně přijímanou zásadu, že v období povinné školní docházky mají být všichni žáci vzdělávání společně. Zvláště pečlivě je třeba věnovat se dětem, jimž hrozí vyloučení z běžné společnosti.

S neporozuměním věci jsme se v médiích mohli setkat i pokud jde o střední a vysoké školy či celoživotní vzdělávání. Argumenty některých autorů se přitom opíraly převážně o názory laické veřejnosti, a to nezřídka i z jiných kulturních prostředí. Výjimečné nebylo ani nepatřičné vzájemné proplétání dvou specifických problémů, tj. programu vzdělávání a stále častějších projevů sociální patologie mezi dětmi a dospívajícími. Např. publicistka Jarka Stuchlíková, žijící ve Velké Británii, říká: „Komprehenzivní systém neboli zrušení víceletých gymnázií byl podle většiny Angličanů velkým krokem nazpátek. Hájí ho jenom skalní ultralevičáci. Rovnoprávnost mezi dětmi nepřinesl, středostavovští rodiče důsledně odmítají posílat děti do škol s historii užívání drog, šikany, násilí a slabé výuky.“ Na druhé straně ale autorka článku připouští, že účinné bylo řešení iniciované premiérkou Thatcherovou, kdy „dobré školy dostaly publicitu a špatné veřejnou kritiku“ (MF dnes, 12, 64, 16. 3. 2001). Jen na okraj připomenutí, že pokud jde o projevy sociální patologie, jmenovitě užívání drog, objevují se dnes u nás (v různé míře) na všech typech středních škol, víceletá gymnázia nevyjímaje. Snad jedinou výjimkou jsou zatím školy církevní, což je ale patrně dáno nejenom kvalitou školy, ale i rodinným prostředím studentů, jejich religiózním zaměřením atd.

Ozvaly se i zaslíbenější hlasy, např. sociologa a poslance za US Petra Matějí, který usuzuje, že vlnu odporu proti rušení víceletých gymnázií u nás vyvolala obava, že „jejich likvidace bude rychlejší, než hluboká proměna základních škol, které by péči o talentované a ke vzdělání motivované vzaly na sebe“ (MF dnes, 11, 214, 13. 9. 2000). Ale i v argumentaci tohoto autora objevíme určitý myšlenkový „zkrat“, a to tam, kde říká, že ministrowi školství prý nevdají, že „naše vysoké školy se ve stále větší míře uzavírají dětem, které neměly to štěstí se narodit vzdělaným a bohatým rodičům“ (?). Na všechno se asi nelze dívat jen prizmatem sociologie a politiky. Připomenutí v této souvislosti článek Silvie Králové a Tomáše Menschika „Prosadit některé kroky bude obtížné“, v němž citují psychologa profesora Zdeňka Matějíčka: „Nerovnost je dána hlouběji než přechodem na gymnázium. Určuje ji nadání, předpoklady a větší požadavky dítěte.“ (Lidové noviny, 14, 64, 16. 3. 2001).

Rozpaky a námítky vyvolala např. i teze o „prostupnosti“ studijních programů na vysokých školách (podrobněji viz „Bílá kniha“, kapit. III.), která by měla umožnit změnu nebo pokračování ve studiu. Ale i v těchto případech jsme většinou mohli konstatovat, že jde o nedorozumění vyplývající z nepochopení formální podstaty dokumentu, který je především sociálně filosofickým programem.

Smyslem tohoto článku samozřejmě nebylo vyhledávat příklady neinformovanosti, neznalosti či jednostranného pohledu na svět. Šlo mi o něco jiného. Chtěl jsem jen připomenout, že česká „Bílá kniha“ vyšla a že tudíž máme možnost se s Národním programem rozvoje vzdělávání v České republice seznámit. Stojí za to si tento otevřený program, vyvěrající především ze sociálně antropologické analýzy dnešní společnosti, přečíst.

PhDr. Vladimír Panoušek

Není pravda, říká ve svém Vyznání Aurelius Augustinus, že existují tři časy - minulý, přítomný a budoucí. Vždyť minulý a budoucí čas nemohou mít skutečnou existenci, když jeden už není a druhý ještě není. A pokud jde o přítomný čas, ten je přespříliš krátký, než aby mělo smysl o něm mluvit. Za správné Augustinus pokládá rozlišovat tři přítomné časy, přihlížející k minulosti, přítomnosti a budoucnosti.

Nejde mi teď o to, co to vlastně je ten „čas“. Spokojím se proto jen s obecným konstatováním, že čas je znakem naší existence ve světě, a s klasickým, dobře srozumitelným pojetím tří časů, jak je rozlišoval Augustinus. To, o co mi dnes především jde, je něco jiného. Pregnantně to vyjadřuje např. Zdeněk Kratochvíl: „Způsob porozumění času nejcitlivěji vypovídá o našem vztahu k bytí“ (Filosofie živé přírody).

Stále častěji se mi poslední dobou zdá, jako by lidé kolem zužovali vnímání času na přítomný čas přihlížející k okamžité přítomnosti, zatímco minulost, ale konečně i budoucnost jdou jaksi stranou. V podstatě to lze pochopit, vždyť už Augustinus vtušil, že vnímání času (byť stvořeného Bohem a na člověku nezávislého) je subjektivně ovlivněno. Proto také svým třem přítomným časům přičkl jako sídlo lidskou duši a označil je jako „paměť“, „nazírání“ a „očekávání“. Je nomže právě tyto pojmy také napovídají, jak je důležité vnímat veškerý čas a že dnes tak časté odmítání minulého není zrovna nejrozumnější. Nové je vždy lákavé. Ale abychom to nové co nejúplněji a pravdivě pochopili, je nezbytné vzít v potaz i dřívější a nejednou i samotný počátek. Platí to v každé lidské činnosti, vědu nevyjímaje. Ani k těm tzv. náhodným objevům by asi nikdy nedošlo, kdyby jejich strůjci, tak jako kamenný gnómón, vnímali jen „jasné“, přítomné hodiny. Platí to ale i v samotném životě člověka, v procesu jeho sebepoznání. Snad právě ve způsobu vnímání času spočívá hlavní rozdíl mezi pouhou inteligencí a rozumem, který Erich Fromm nazývá „třetím rozměrem, tj. hloubkou, která dosahuje k podstatě věcí a procesů“ (Člověk a psychoanalýza).

Luděk Ledříček

*Sluneční hodiny v zámeckém parku v Žamberku. Pocházejí z pol. 19. stol., z doby, kdy na zdejší hvězdárně, postavené baronem Johnem Parishem, prováděl svá pozorování dánský hvězdář dr. Th. Bronsen.
Nápis NON NUMERO HORAS NISI SERENAS lze volně přeložit: počítám jen jasné hodiny.
Foto Jan Smit*

KOLIK STOJÍ NEMOCNICI JEDEN PRACOVNÍK

Velké nemocnice v České republice mají personální náklady ve výši jen asi jedné čtvrtiny až jedné třetiny celého ročního rozpočtu, zatímco v západních zemích je tato částka zřetelně vyšší a dosahuje až k 70 % rozpočtu. Tento fakt je způsoben i jinými skutečnostmi, než jen podhodnocenou mzdou. Na vině je mj. i nízká hodnota koruny oproti západním měnám, což výrazně zdražuje materiálové náklady u dováženého zboží. Na druhé straně ale u nás stále přetrvává špatná produktivita práce, která nutí zaměstnávat více pracovníků, než je potřeba. K nízké produktivitě, tj. k tomu, že buď pracujeme málo nebo spíše práci špatně organizujeme, možná přispívá i nízké povědomí, kolik vlastně jeden pracovník stojí organizaci ročně, a to i při naší platové úrovni. Proto tento článek přináší několik postřehů na vysvětlenou.

Při pravidelných debatách, které se konají vždy koncem roku, se snaží vedení nemocnice najít kompromis při sestavování ročního rozpočtu jednotlivých pracovišť. Hlavní plánované výdajové položky jsou materiálové náklady (léky, krev a spotřební zdravotnický materiál), vyžádaná péče, která je „objednávána“ u ostatních pracovišť, režie, do které jsou rozpuštěny položky, jejichž spotřeba na klinice není přímo měřitelná (údržba budov, náklady na technickou infrastrukturu a správu nemocnice apod.), odpisy techniky, kterou oddělení používá a personální náklady. Za posledních deset let došlo k výraznému posunu v ekonomickém myšlení zdravotníků a většina lidí si je dnes vědoma, kolik musí klinika zaplatit za špičkové léky a materiály. Naproti tomu cena lidské práce zůstává při debatách o rozpočtu trochu stranou, a to i přes fakt, že došlo k jejímu podstatnému zdražení, které si vynutily novela zákoníku práce a pevný postoj odborů.

Pracovníci ekonomického úseku FN proto pro tento článek vypracovali tabulku s údaji, kolik stál nemocnici průměrně jeden pracovník v různých kategoriích zaměstnanců v r. 2000. Údaje o mzdách se sice běžně zveřejňují, ale nedávají správný obraz proto, že jsou v měsíčních hodnotách a chybí u nich dal-

ší položky. Vedle vlastní mzdy musí zaměstnavatel ze zákona hradit zdravotní a sociální pojistné a dále sem patří tzv. ostatní personální náklady (úhrady do fondu kulturních a sociálních potřeb a příspěvky předškolním zařízením na náhradní péči o děti našich zaměstnanců) a tzv. ostatní režie, kam spadají zejména náklady na ochranné osobní prostředky, cestovné, vzdělávání a část režie ředitelství. Uveřejněná tabulka toto všechno vyčísluje a její poslední sloupec, náklady celkem, reprezentuje sumární hodnotu, kterou musí nemocnice za pracovníky vydat.

Některé hodnoty jsou trochu překvapivé, jako např. jen minimální rozdíl mezi „cenou“ ambulantní sestry a sestry u lůžka, což je dáno zejména průměrným věkem v obou skupinách a kazí snahu vedení nemocnice výrazněji diferencovat pracovníky v trojměnném provozu. K ostatním kategoriím nechci na tomto místě dále debatovat, ale jistě stojí za zmínku, že jeden druhoatestovaný lékař znamená v celkových nákladech téměř 600 tis. Kč ročně. Je to jistě málo, jde-li o pracovitěho a kvalitního odborníka, ale možná i hodně v případě, že je tomu naopak. V každém případě je to dobré memento pro situaci, kdy se vybírají noví lidé. Z průměrných nákladů na lékaře a z fondu pracovní doby v ústavní pohotovostní službě (ÚPS), který je více než dvojnásobkem běžné pracovní doby, vyplývá, že hodnota ÚPS se pohybuje někde mezi 0,5 - 1,0 mil. Kč.

Další úvahy již ponechávám čtenáři. Pro vedoucí pracovníky by měly být uvedené údaje připomenutím, jak je lidská síla i přes silné podhodnocení v ČR vzácná a jak je třeba s ní dobře nakládat. Přemýšlejte proto při pohledu na číslo v pravém dolním rohu tabulky třeba o tom, jestli by pro Vaši kliniku nebylo lépe místo jednoho pracovníka mít pár počítačů navíc, jet na pár kongresů, rozdat větší odměny a nebo mít třeba služební automobil. Jestli je výsledkem Vašich úvah „ne“, využíváte své zdroje správně a nepochybuji o tom, že jsou u Vás lidé, které byste nevyměnili ani za nic. Ale možná najdete i takového člověka, kde by podobný obchod stál za přemýšlení.

Doc. MUDr. Leoš Heger, CSc.

ROČNÍ NÁKLADY PERSONÁLNÍ A REŽIJNÍ NA 1 PRACOVNÍKA FN V ROCE 2000 (ÚDAJE V Kč)

Kategorie	Personální náklady			Ostatní režie	Náklady celkem
	Mzda	Pojistné	Ostatní pers.n.		
lékař - ∅	357 948	125 282	15 463	8 769	507 462
- II. atestace	415 629	145 492	16 618	8 769	586 508
- I. atestace	248 964	87 137	13 283	8 769	358 153
SZP - ambul.	167 964	58 787	11 663	8 769	247 183
- lůžk.	163 524	57 233	11 574	8 769	241 100
PZP	120 288	42 101	10 710	8 769	181 868
THP - nevedoucí	139 284	48 749	11 090	8 769	207 892
- vedoucí	291 624	102 068	14 136	8 769	416 597
Provozní prac.	111 408	38 993	10 532	8 769	169 702
Průměr	176 916	61 921	11 842	8 769	259 448

(Vypracovali: Ing. Josef Hladík, Eva Žáčková)

Prof. Jaroslav Procházka laureátem Ceny dr. Františka Ulricha

Na mimořádném slavnostním zasedání královéhradeckého městského zastupitelstva, které se konalo 11. dubna 2001 v Městské hudební síni, byly letos již poosmé předány výroční ceny města Hradec Králové.

V někdejším usnesení zastupitelstva města Hradec Králové z roku 1992 se praví, že zastupitelstvo, se záměrem podpořit kulturní, společenský a sportovní život města, ocenit významná tvůrčí díla v oblasti zásluhy o zkvalitňování občanské společnosti a podíl občanů na rozvoji města, se rozhodlo udělovat každoročně výroční ceny města Hradec Králové s názvem Hradecká múza a Hradecká sportovní cena. A tak již roku 1993 byly výroční ceny poprvé uděleny. V roce 1998 přibyla k výročním cenám i nejprestižnější Cena dr. Františka Ulricha (jejím prvním laureátem se v roce 1998 stal Mons. Karel Otčenášek, arcibiskup královéhradecký) a v roce 2000 pak i cena Primus inter pares.

Slavnostní atmosféru letošního předání výročních cen umocnilo vystoupení trubačů „Garda města“ a chlapeckého pěvec-

Slavnostní zasedání městského zastupitelstva zahájili trubači „Garda města“.

kého sboru Boni Pueri. Cena Hradecká múza byla udělena vydavatelství Garamon za vydání unikátních knih o Hradci Králové, Hradeckou sportovní cenu převzal za nepřítomného cyklistu Ondřeje Sosenu, který byl v té době na závodech v Itálii, jeho trenér. Cenou Primus inter pares byl poctěn devadesátiletý Robert Hladil, předseda královéhradecké organizace Čsl. obce legionářské, aktivní sportovec a pro řadu generací známá osobnost sportovního světa, za celoživotní podporu sportovního dění v Hradci Králové.

Nejprestižnější ocenění - Cenu dr. Františka Ulricha, která se uděluje za závažné celoživotní dílo, získal prof. MUDr. Jaroslav Procházka, DrSc., emeritní profesor Lékařské fakulty v Hradci Králové Univerzity Karlovy v Praze. Cena mu byla udělena za průkopnickou práci v oblasti hrudní chirurgie a vynikající výsledky v kardiochirurgii, kdy mimo jiné uskutečnil první operaci srdce v mimotělním oběhu v našem státě. Cenu předal profesorovi Jaroslavu Procházkovi primátor města Hradec Králové Ing. Oldřich Vlasák za účasti Ing. Jaroslava Mance,

Královéhradecký chlapecký pěvecký sbor Boni pueri.

ředitele královéhradecké pobočky České spořitelny, a. s., generálního sponzora výročních cen. Po udělení Hlávkovy medaile, kterou převzal v minulém roce, se tak profesorovi Procházkovi v krátkém časovém odstupu dostává dalšího významného ocenění za jeho celoživotní dílo. Profesor Jaroslav Procházka ve svém poděkování za udělení ceny uvedl, že je v Hradci Králové již dvašedesát let. Po okupaci Československa, která ho zastihla u útvaru v Náchodě, měl nabídnuto místo v Praze na klinice prof. Diviše. Domníval se, že by bylo vhodné, aby si na kliniku přinesl nějaké zkušenosti z „vesnické nemocnice“, a tak se dostal do Hradce, kde přednostou chirurgického oddělení byl vynikající chirurg docent Jan Bedrna. Zalíbilo se mu zde tak, že v Hradci Králové zůstal a nikdy toho nelitoval.

Poznamenejme ještě, že je to za nepřítomnou dlouhou dobu existence Ceny dr. Františka Ulricha již podruhé, kdy ji získal bývalý člen královéhradecké Lékařské fakulty UK. V roce 1999 byla udělena neurochirurgovi prof. MUDr. Rudolfu Petrovi, rovněž žákovi akademika Jana Bedrny.

Prof. MUDr. Ladislav Chrobák, CSc.
Foto Luděk Taneček

Po převzetí ceny. Zleva: Ing. Jaroslav Mance, ředitel České spořitelny, a. s. pob. Hradec Králové, prof. MUDr. Jaroslav Procházka, DrSc., Ing. Oldřich Vlasák, primátor města Hradec Králové.

Udělení vědeckých titulů Ph.D. doktorandům naší fakulty

Dne 23. května 2001 se ve Velké aule Karolina konala slavnostní promoce dvaceti sedmi absolventů postgraduálního doktorského studia z Farmaceutické fakulty UK v Hradci Králové, z Lékařské fakulty UK v Plzni, z 1. Lékařské fakulty UK v Praze, včetně jedenácti doktorandů z Lékařské fakulty UK v Hradci Králové.

K absolventům promluvil jménem vedení všech fakult děkan Lékařské fakulty UK v Hradci Králové prof. MUDr. Ivo Šteiner, CSc. Z jeho projevu vyjímáme:

„Dnešní doktorandi jistě ještě mají v živé paměti ty slavnostní chvíle, kdy po náročném studiu dosáhli vytouženého vysokoškolského diplomu. Po promoci se pak cesty bývalých spolužáků rozcházejí - většina se věnuje profesi, pro kterou získali kvalifikaci. Někteří - bohužel - v dnešní rozhářené době, která u nás nedoceňuje úlohu vzdělanosti, odcházejí ze svého oboru do ekonomicky výhodnějších oblastí. Naštěstí jsou však stále tací, kteří se - navzdory uvedenému - rozhodnou upsat řeholi akademicko-vědecké kariéry. A naplňuje mne optimismem, že dnes budu moci představit ty, kteří po dalších letech studia a usilovné práce, kdy prokázali schopnost samostatné vědecké činnosti a s nutnou dávkou invence úspěšně ukončili svá doktorská studia, obhájili disertační práce a opět vstupují do této auly, aby zde slavnostně završili další významný krok ve své profesionální kariéře. A nemohu nezmínit, že navíc k doktorskému studiu musela řada dnešních absolventů plnit i povinnosti pedagogické, a pokud jde o klinické obory, i úkoly léčebně preventivní...“

„Milí doktorandi, slavnostním předáním doktorských diplomů končí jedno důležité období vašeho profesionálního života. Jsem ale přesvědčen, že stejně jak jste nepovažovali magisterskou promoci za konečný stupeň svého vzdělávání, i dnešek berete jen jako završení určité etapy a jako start do etap dalších. Přeji vám, aby vaše dnešní přítomnost v této aule nebyla poslední, ale abyste zde v příštích letech mohli dosáhnout dalších stupňů ať v kariéře vědecké či akademické.“

Po projevu děkana Šteinera přečetl promotor prof. MUDr. Zbyněk Vobořil, DrSc., promoční sponsi a přijal od absolventů promoční slib. Následně promoční sponzi jednotlivých fakult předali absolventům diplomy. Za naši fakultu diplom z rukou promotora profesora Vobořila přijali (uvádíme i názvy disertačních prací):

• **MUDr. Petr Čelakovský**

„Význam, úskalí a další perspektivy tympanometrie v ORL diagnostice“

• **MUDr. Petr Dědek**

„Wilsonova nemoc a autoimunitní hepatitida v dětském věku“

• **MUDr. Pavel Hladík**

„Využití laserové intersticiální hypertermie k léčbě maligních onemocnění“

• **MUDr. Božena Jurašková**

„Význam antioxidační rovnováhy v etiopatogenezi zánětlivých chorob gastrointestinálního traktu se zvláštním zaměřením na nemocné s pozitivitou infekce *Helicobacter pylori*“

• **MUDr. Ivo Kalousek**

„Hematologické a angiologické aspekty hormonální terapie“

• **MUDr. Pavel Komínek**

„Diagnostika a léčba poruch odvodného slzného systému“

• **MUDr. Daniela Nováková**

„Analýza výsledků operací katarakt“

• **MUDr. Pavel Smilek**

„Rakovina hltanu a supraglottis“

• **MUDr. Jiří Špaček**

„Vybrané klinické a laboratorní parametry u pacientek s rekurentní vulvovaginální kandidózou“

• **MUDr. Ladislav Žabka**

„Monitorování a léčba pacientů s nitrolební hypertenzí při kraniocerebrálních poraněních“

• **MUDr. Pavel Žák**

„Určení reziduální nemoci u leukemie s vlasatými buňkami“

Redakce SCANu novým nositelům vědeckého titulu Ph.D. srdečně blahopřeje a přeje jim v další odborné a akademické činnosti hodně úspěchů.

LCh

Návštěva velvyslance Jihoafrické republiky

Dne 31. 5. 2001 navštívil Lékařskou fakultu a Fakultní nemocnici v Hradci Králové vzácný host - Jeho Excelence velvyslanec Jihoafrické republiky Dr. Noel M. Lehoko, M.D. Prohlédl si pracoviště teoretických ústavů fakulty a některá klinická pracoviště Fakultní nemocnice a zajímal se o podmínky studia zahraničních studentů na naší fakultě. Závěrem své návštěvy poděkoval děkanovi Lékařské fakulty prof. Šteinerovi (na snímku zcela vlevo) a proděkanovi pro výuku zahraničních studentů doc. Kubovi za vlídné přijetí a řekl: „Těšíme se na spolupráci do budoucna.“ LCh

Nově zvolený poradní sbor ředitele FN

Na základě výsledků voleb a poté, co se kandidatury vzdal děkan LF UK prof. MUDr. Ivo Šteiner, CSc., ustavil ředitel Fakultní nemocnice doc. MUDr. Leoš Heger, CSc., ke dni 15. 4. 2001 na dobu dvou let poradní sbor ředitele FN ve složení:

Prof. MUDr. Jan Dominik, CSc. (proděkan LF UK pro rozvoj fakulty a pro vztahy mezi LF a FN, přednosta Kardiochirurgické kliniky), **doc. MUDr. Václav Dostál** (přednosta Kliniky infekčních nemocí), **doc. MUDr. Pavel Eliáš, CSc.**

(přednosta Radiologické kliniky), **doc. MUDr. Věra Hubková, CSc.** (proděkanka LF UK pro výuku stomatologického směru, přednostka Stomatologické kliniky), **prof. MUDr. Jaroslav Malý, CSc.** (vedoucí Katedry interních oborů LF UK, přednosta II. interní kliniky), **doc. MUDr. Vladimír Palička, CSc.** (proděkan LF UK pro zahraniční styky, přednosta Ústavu klinické biochemie a diagnostiky), **prof. MUDr. Zdeněk Zádák, CSc.** (přednosta Kliniky gerontologické a metabolické).

47. studentská vědecká konference lékařské fakulty

Ve středu 23. května t. r. odpoledne se uskutečnila již 47. studentská vědecká konference naší lékařské fakulty (připomínám, že jsme jediná lékařská fakulta, která organizuje tyto konference bez přerušení od roku 1955). Letos bylo přihlášeno šestnáct prací, čtyři z teoretických oborů a dvanáct z oborů klinických. Vzhledem k tomu, že z oblastí stomatologie byla přihlášena pouze jedna práce, byly prezentace rozděleny do dvou sekcí: z teoretických oborů a z oborů klinických.

Po zahájení MUDr. F. Langrem pozdravil všechny přítomné jménem vedení lékařské fakulty proděkan prof. Červinka. Přivítal jmenovitě Mgr. I. Bartákovou, která zastupuje firmu Johnson & Johnson, spol. s r. o., sponzora konference. V další části seznámil přítomné s pravidly pro hodnocení prací včetně způsobu jejich nominace na celostátní studentskou vědeckou konferenci. Pro hodnocení byla určena komise ve složení doc. MUDr. Alena Stoklasová, CSc., prof. MUDr. RNDr. Miroslav Červinka, CSc., doc. RNDr. Jan Krejsek, CSc., MUDr. Dušan Šimkovič, CSc., MUDr. František Langr a MUDr. Jiří Krug, Ph.D.

V teoretické sekci byly prezentovány čtyři práce. Dvě byly zaměřeny na přípravu moderních výukových materiálů jednak pro anatomii (T. Soukup a J. Hradil), jednak pro histologii (T. Matějka, T. Soukup a L. Uhrová). Obě práce jsou velmi kvalitní a významně přispívají ke zlepšení výuky. Experimentální charakter měly práce J. Radíka na téma Inhibice acetylcholinesterázy v mozku a práce D. Radvakové zabývající se experimentální cirrhózou u potkana.

Sekce prací z klinických oborů byla mnohem početnější. V první části J. Šilerová analyzovala parazitární nákazy diagnostikované ve FN v roce 2000. M. Kolesárová a M. Pinter se zabývali prevalencí *H. pylori* v České republice, Z. Jodasová a T. Holubec zvažovali, zda je nutné lpět na kompletních revaskularizacích myokardu, J. Nedomlelová a J. Jansa hovořili o ultrasonografii dětí operovaných pro akutní apendicitidu, J. Novosad studoval expresi onkoproteinu Bcl-2, a J. Horáček variabilitu srdeční frekvence u pacientů s hypertrofickou kardiomyopatií. Po přestávce A. Turková hodnotila výsledky erytrocytaferézy v léčbě polyglobulii, A. Kopecká a J. Sachová hovořily o profylaxi antibiotiky v chirurgii, P. Rozsival analyzoval problematiku odběru krevních vzorků u těžce nezralých novorozenců, P. Neckář hodnotil dlouhodobé výsledky nepředvrtaného hřebování zlomenin stehenní kosti a J. Laco hovořil o proliferativní aktivitě a angiogenezi v tumorech štítné žlázy. Na závěr P. Lukl, A. Nestrojová a J. Novák informovali o tom, zda je aplikace lokálního anestetika bolestivá (na základě praktických pokusů na skupině studentů stomatologie). Všechny práce byly velmi dobře připraveny a pěkně prezentovány s využitím moderní počítačové techniky (program PowerPoint). Rozdíl mezi účastníky se projevil zejména v diskusi, která byla v řadě případů velmi bohatá. Po skončení prezentací se ujala práce hodnotící komise.

Po zasedání komise poděkoval proděkan Červinka autorům za úsilí a všem předal diplom a peněžitou odměnu. V další čas-

ti seznámil přítomné se stanoviskem hodnotící komise. V sekci prací teoretických zvítězila práce Dagmar Radvakové (3. roč. všeobecného směru, školitel doc. MUDr. Z. Červinková, CSc., Ústav fyziologie LF UK) zejména proto, že autorka zavedla novou metodu a práce přináší originální výsledky.

V klinické sekci byly vyhodnoceny jako nejlepší tři příspěvky. Na třetím místě to byla práce Jana Horáčka (6. roč. všeobecného směru, školitelé MUDr. L. Haman, Katedra válečného vnitřního lékařství VLA JEP HK a dr. A. Hedman a dr. P. Tuomainen z kliniky kardiologie, Kuopio University Hospital, Finsko). Na druhém místě se umístil Pavel Rozsival (5. roč. všeobecného směru, školitel MUDr. J. Marešová, Dětská klinika LF UK a FN HK). Zvítězila práce Jakuba Novosada (5. roč. všeobecného směru, školitel Mgr. K. Jankovičová, Ústav klinické imunologie a alergologie LF UK a FN HK).

Všechny čtyři vyhodnocené práce byly oceněny diplomem a peněžní odměnou. Obě vítězné práce budou reprezentovat naši fakultu na mezinárodní studentské vědecké konferenci, která se uskuteční 9. listopadu 2001 v Hradci Králové (informace jsou na fakultní internetové stránce).

Při hodnocení konference chci velmi pozitivně ocenit vysokou účast studentů a i to, že auditorium vydrželo zaplněné až do skončení konference. Účast z řad učitelů nebyla masová, konference zatím nemá v povědomí učitelů a zaměstnanců tak velký kredit, aby v nabitém programu dostala dostatečnou prioritu. O to více je třeba ocenit účast děkana prof. MUDr. I. Šteinera, CSc., a ředitele FN doc. MUDr. L. Hegera, CSc., kteří navíc velmi aktivně vystupovali i v diskusi. Je možné, že k malé účasti učitelů přispěl i souběh s konáním jiných akcí ve Fakultní nemocnici, jmenovitě s konáním klinicko-patologické konference. V příštím roce bude žádoucí takového souběhu akcí se vyvarovat. V této souvislosti zasluhuje nejvyššího ocenění práce školitelů, kteří se studentům věnují po celý rok. Je třeba ocenit technickou úroveň prezentací. Bez výjimky všechny práce byly dokumentovány na počítačových prezentacích v PowerPointu. Technických problémů s touto technikou bylo relativně málo, za to je třeba poděkovat zejména panu Pánkovi, který měl techniku na starosti. Konference se tradičně konala v posluchárně Fingerlandova ústavu patologie, tentokrát navíc měli pracovníci ústavu na starosti i zabezpečení občerstvení (financované společně LF a FN). I za to upřímně děkuji. Je třeba ocenit i malý sborník, který z této konference vznikl - obsahuje její program a abstrakta prací. Technická příprava sborníku byla úkolem studijního oddělení a Lékařské knihovny. I těmto pracovníkům je třeba poděkovat, neboť s minimálními finančními nároky se podařilo připravit hezkou publikaci. Když v příštím roce bude sborník doplněn o standardní úvodní informace, bude plně srovnatelný se sborníky z „dospělých“ vědeckých konferencí.

Úplně na závěr patří moje poděkování proděkance doc. MUDr. Aleně Stoklasové, CSc., a primáři MUDr. Františku Langrovi, se kterými jsme společně konferenci připravovali.

Prof. MUDr. RNDr. Miroslav Červinka, CSc.

Jubilantka docentka Zuzana Červinková očima spolupracovníků

Když 11. dubna 1951 rodiče Jansovi vítali na svět svou právě narozenou dceru Zuzanku, nenapadlo je asi, že o půl století později bude tento den významným i pro nás, pracovníky Ústavu fyziologie hradecké Lékařské fakulty. My si naopak můžeme jen domýšlet svou paní docentku Zuzanu jako malou holčičku, která žije se svými rodiči a dvěma sourozenci v Pardubicích, jak později jako slečna studuje v tomto městě na gymnáziu a během školního zájezdu do Anglie poznává svého budoucího muže. Nicméně skvělé vypravěčské umění paní docentky nás občas zavede i do těchto období.

Při volbě studia na lékařské fakultě určitě sehrála úlohu nezlomná vytrvalost mladé gymnazistky a ochota pomáhat druhým, tedy vlastnosti, které dnešní paní docentku stále velmi dobře charakterizují. Na fakultě pak bylo rozhodující setkání s oborem fyziologie, možnost experimentálně pracovat v tomto oboru umocněná zajímavým vyprávěním jejího budoucího partnera o jeho vlastních experimentech. To vše asi přispělo k rozhodnutí věnovat se po studiu fyziologii.

Tak se stalo, že v roce 1975 nastupuje čerstvá absolventka hradecké Lékařské fakulty MUDr. Zuzana Červinková na tehdejší Katedru fyziologie jako asistentka. V této době má už také roční holčičku. Těžko lze chápat, jak zvládala všechny své úlohy, zvláště když ve všech byla začátečnicí! Situace byla navíc zpočátku komplikována každodenním dojížděním z Pardubic.

Zalistujeme-li zpětně v publikacích paní docentky, vidíme, že již od začátku své profesní kariéry tíhla k problematice regenerace jater. V týmu vedoucího Katedry fyziologie, pana docenta, dnes profesora Šimka, se zabývala studiem vlivu hormonů štítné žlázy na proces regenerace. V roce 1985 obhájila na toto téma kandidátskou disertační práci. To, že paní docentka byla dlouhou dobu vedoucí asistentkou praktických cvičení, dokládá její přetrvávající schopnost pouhým pohledem odhalit i malý nedostatek na těchto cvičeních. Musíme přiznat, že následovně napomenutí je vždy oprávněné a zároveň laskavé.

V roce 1990 se paní docentka stává vedoucí Katedry fyziologie. Velmi rychle se vpravila do řešení všech úkolů spojených

s touto funkcí. Z kolegyně se sice stala nadřízená, ale spolupracovníkům v ní neubyl kamarád. O rok později obhájila habilitační práci v oboru fyziologie: *Regenerace jater a její ovlivnění metabolicky aktivními působky*.

Snad je to nadšení, s jakým paní docentka zdolává odborné problémy, optimismus, ale i obyčejné lidské porozumění, co přilákalo na náš ústav ne-jednoho z nás, rovněž tak studenty, kteří zde pracují jako pomocné vědecké síly. Jako školitelka dovedla už tři asistenty k obhájení titulu Ph.D.

O vysoké intenzitě práce naší paní docentky nese svědčí pouze to, že ji můžeme zastihnout na ústavu do večerních, ba i nočních hodin. Každoročně je řešitelkou několika grantů, publikuje, vystupuje na domácích i zahraničních konferencích. Samozřejmě je neustálá aktualizace přednášek pro studenty. Členství a funkce paní docentky v odborných společnostech, rovněž tak ve fakultním a univerzitním Akademickém senátu, jí dávají šance podílet se na dění v odborném světě hepatologie a fyziologie a na akademické půdě. Vedle funkce přednostky ústavu si paní docentka částečně vy-

zkoušela i úlohu projektanta či stavebního dozoru, jak tomu bylo při úpravách laboratoří. Leckdo ji při tom mohl zastihnout při stěhování těžkých kusů nábytku, abychom si, podle jejich slov, my ostatní neublížili.

Paní docentka pak odpočívá nejraději jako chalupářka: na čerstvém vzduchu, nejlépe při řezání dřeva na cirkulárce.

Skutečným potěšením jsou pro paní docentku dvě vnučky. Na jejich zavolání se odtrhne od odborné práce a s plným zájmem vniká do dětského světa, aby se ke své práci vrátila odraagovaná, opět plná energie.

Jubileum paní docentky je pro nás příležitostí k poděkování. Paní docentka nás dokáže obhajovat jako jeden celek, ale zároveň má schopnost vidět v tomto celku jednotlivé osoby s přednostmi i chybami. Tento citlivý přístup dává příležitost, abychom se všichni respektovali, radovali navzájem ze svých úspěchů, našli u sebe pochopení při problémech.

Členové Ústavu fyziologie

Johnson & Johnson

Firma Johnson & Johnson, která si klade za cíl dlouhodoběji podporovat studentskou vědeckou práci na českých a slovenských lékařských fakultách, navrhla tato aktuální výzkumná témata:

- Etické a lékařské aspekty léčby chronické bolesti.
- Opioidy v léčbě chronické bolesti - mýty a předsudky.
- Farmakoekonomické aspekty léčby chronické bolesti.
- Farmakoekonomické aspekty léčby anémie u onkologických pacientů.

- Hojení ran per secundam a další nozokomiální nákazy při plánovaných výkonech na chirurgických odděleních.
- Současný stav ošetřování chronických ran a ekonomika těchto postupů.
- Medicínskoekonomické srovnání laparoskopických a klasických operací žlučníku.
- Medicínskoekonomické srovnání jednorázových a resterilizovatelných laparoskopických operačních nástrojů.
- Medicínskoekonomické srovnání operačních metod u léčby hemoroidů 3. a 4. stupně.

Mgr. Ivana Bartáková

Návštěva profesora Poňky v Hradci Králové

Ve dnech 22. až 23. května 2001 navštívil naší fakultu a Vojenskou lékařskou akademii J. E. Purkyně významný světový odborník zabývající se metabolismem železa, fyziolog prof. MUDr. Přemysl Poňka, CSc., z Lady Davis Institute, McGill University v Montrealu.

Profesor Poňka je spoluřešitelem grantového projektu GA ČR „Nové látky chelatující železo - problematika jejich kardiiovaskulárních, potenciálně kardioprotektivních a biotransformačních účinků“, který je řešen na pracovištích Lékařské fakulty a Farmaceutické fakulty v Hradci Králové.

Během návštěvy náš host mj. přednesl (na pracovním setkání zorganizovaném VLA JEP a naší fakultou) přednášku „Nové poznatky o metabolismu železa“, seznámil se s Ústavem farmakologie Lékařské fakulty a v rámci jeho pobytu byly diskutovány výsledky i další postup řešení společného grantu.

Profesor Poňka byl též přijat děkanem fakulty prof. Šteinerem, který mu - jako výraz ocenění jeho zásluh o spolupráci s Lékařskou fakultou - udělil bronzovou pamětní medaili Lékařské fakulty v Hradci Králové.

*Doc. MUDr. Vladimír Geršl, CSc.,
řešitel grantu*

Zleva: proděkan prof. Červinka, děkan prof. Šteiner, prof. Poňka, doc. Geršl.

Památce paní Marie Hanušové

Dne 6. června 2001 zemřela ve věku nedožitých 61 let paní Marie Hanušová, dlouholetá zaměstnankyně Fakultní nemocnice, sestra na neuroradiologickém oddělení Neurochirurgické kliniky.

Paní Marie Hanušová se narodila a spolu se čtyřmi sourozenci vyrůstala v krásné rodině v Oudoleni na Havlíčkobrodsku. Později vždy ráda na léta pohody svého dětství vzpomínala a do svého rodiště se vracela. Avšak nejenom rodný dům, ale i skromnost a pokora Vysočiny, kde bez poctivé práce nebylo nikdy šťastného života, se jí hluboce vryly do srdce a předurčily tak její další život. Po maturitě na jedenáctileté střední škole v Chotěboři úspěšně absolvovala abiturient-
ský zdravotnický kurs v Třebíči a po jeho ukončení v roce 1958 nastoupila jako zdravotní sestra do pardubické nemocnice. Zde již záhy po příchodu začala pracovat jako instrumentářka na operačních sálech chirurgického oddělení. V roce 1963 přešla se svým manželem MUDr. Herbertem Hanušem do Fakultní nemocnice v Hradci Králové, kde zpočátku krátce působila na Psychiatrické klinice jako psychologická laborantka. Po mateřské dovolené, během níž přivedla na svět syna Tomáše a dceru Kateřinu, nastoupila paní Marie Hanušová v roce 1969 na Neurochirurgickou kliniku, kde pracovala jako vazografická sestra na neuroradiologickém oddělení. Této náročné, specializované práci

zůstala věrná po dvacet devět let, až do svého odchodu do důchodu v roce 1998.

Ne každému se dostane výsady, aby byl vážen a respektován pro svou práci a současně oblíben jako člověk. Paní Marii Hanušové se té výsady právem dostalo v plné míře. Po celá léta působení na neuroradiologickém oddělení Neurochirurgické kliniky, kdy úzce spolupracovala i s lékaři Radiologické kliniky, byla v malém pracovním týmu přijímána jako významně platná síla, na kterou se lze spolehnout i v tíživých situacích. Precizní, všestranná, obětavá a s mimořádně laskavým vztahem k nemocným - takto na ni vzpomínají někdejší spolupracovníci. A z okruhu těch, kdo ji znali, bychom jen těžko mohli poukázat na někoho, kdo si ji nevážil jako skromné, vzdělané a inteligentní ženy s bystrým postřehem, laskavým humorem a tolerancí k druhým a neměl ji právě pro tyto vlastnosti rád.

Paní Marie Hanušová vychovala své dvě děti a dočkala se jejich šťastného zařazení do života i příchodu vnoučat. Spolu s manželem prožila úspěšné završení jeho profesní kariéry a po svém odchodu do důchodu už mohla čekat jen šťastné zúročení dosavadních, prací naplněných let. Osud jí to však nedopřál. Závažná nemoc předčasně ukončila její život. Čest její památce.

*Za přátele a spolupracovníky
PhDr. Vladimír Panoušek*

Kamenní svědkové královéhradecké pevnosti

Je to již více než sto třicet let, co byla dne 25. srpna 1868 „de jure“ zrušena někdejší královéhradecká vojenská pevnost. Jen o něco méně let pak uplynulo od doby, kdy v roce 1884 bylo započato s jejím zrušením „de facto“. A přesto zůstalo v Hradci Králové až do dnešních dnů mnoho pozůstatků této technicky výjimečné a současně svým smyslem problematické stavby. Najdeme je v různých částech města, například v Jiráskových sadech či v podobě komolého kužele „batarda“ na nábřeží před muzeem, ale kupodivu i v areálu Fakultní nemocnice.

V trávníku pod kanadskou břízou mezi budovami Ortopedické kliniky a Oční kliniky stojí dva kamenné hranoly - připomínka někdejší vojenské pevnosti v Hradci Králové. Hladce otesané hranoly s obloukovitým vrchem, vysoké 80 až 90 centimetrů, jsou označeny letopočtem 1790 a předcházejícím písmenem A, které je zkratkou latinského Anno (roku). Pod zemí je ukryta jejich o něco širší a hrubě tesaná část. Iniciály K.K.F. jsou začátečními písmeny německých slov kaiserliche königliche Festung (císařská královská pevnost). Písmeno F bývá vysvětlováno také jako začáteční písmeno slova Fortifikation nebo Festigung (opevnění). Význam dalších písmen (C, E) je nejasný. Takovýmito pískovcovými kameny byla původně vyznačena hranice pevnostního území v různých vzdálenostech kolem města, na místech, kde se měnil směr hraniční čáry.

Na severu a severovýchodě Čech byly vybudovány na konci 18. století vojenské pevnosti Terezín, Hradec Králové a Ples (později nazvaná Josefov) jako součásti obranného systému

Rakouska proti pruským vpádům. Terezín byl stavěn sedm let nákladem 40 milionů zlatých, pevnost Ples se stavěla deset let a stála deset a půl milionu zlatých.

O výstavbě pevnosti v Hradci Králové rozhodl v roce 1765 Josef II., syn a spoluvladař císařovny Marie Terezie, přesvědčený o strategickém významu města. V předcházejících válkách o dědictví rakouské s pruským králem Fridrichem II., které skončily porážkou Rakouska a připojením Slezska k Prusku, se stal Hradec Králové se zastaralým středověkým opevněním několikrát důležitým vojenským stanovištěm. V obranném systému na severovýchodě Čech měla pravé křídlo zajistit nově vybudovaná hradecká pevnost. Její stavba v letech 1766-1772 a 1776-1789 zcela změnila město a jeho okolí. Celá předměstí Pražské a Mýtské, kostely, kláštery, mlýny, dvory a usedlosti byly zbořeny, obyvatelstvo se přestěhovalo do nově založených obcí Kukleny, Nový Hradec a Farářství, a do rozrůstajícího se Pouchova. Nová stavení kolem silnice vedoucí k Třebechovicím dala základ vzniku Slezského Předměstí. Na stavbu mohutného opevnění byl rozzebrán kopec Rožberk v blízkosti města. V místech kopce byl zřízen vojenský hřbitov, vysvěcený v roce 1787, vojenský hřbitov na Pouchově je z roku 1810.

Pevnost byla ve své době vynikajícím technickým dílem. Návrh vypracoval pplk. Václav Pavlovský z Vídně, který byl pověřen řízením stavby společně s francouzskými vojenskými inženýry. Řeky Labe a Orlice byly svedeny do nových koryt pod hradby, jejich čtvera ramena byla zasypána. Snížení výškové úrovně okolí spolu se systémem stavidel a vodních příkopů umožňovalo v případě nebezpečí zatopit okolí pevnosti do vzdálenosti 500 metrů. Zpočátku tvořily opevnění pouze valy z navezené země, od roku 1784 byly podle plánů vojenského inženýra gen. Kleindorfa obezdívány cihlami a pískovcovými kvádry. Stavba pevnosti byla v hlavních rysech dokončena před vypuknutím války o bavorské dědictví v roce 1778, kdy byla 28. října provedena zkouška inundačních (zátopových) zařízení. Již koncem roku 1776 dostupily stavební výdaje částky skoro šesti a půl milionu zlatých. Stavba byla úplně dokončena až roku 1789, trvala tedy 23 let.

Pevnost ve tvaru osmicípé hvězdičky se rozkládala na ploše 320 hektarů. V každém cípu měla velkou pětiúhelníkovou hradbu, bastion. Všech osm bastionů bylo spojeno stejně vysokými hradbami, nazývanými kurteny. Bastiony a kurteny, vysoké 8-10 metrů, vytvářely hlavní obrannou linii. Bastiony se buď přímo dotýkaly řeky, nebo měly před sebou 30 metrů široký příkop. Vnější opevnění za příkopem nebo řekou tvořilo osm ravelinů, trojúhelníkových hradeb. Celkem šestnáct menších, také trojúhelníkových hradeb, bylo rozmístěno po stranách ravelinů. Podobně jako jiné pevnosti měla i hradecká pevnost vysunutě dělostřelecké pozice, malé pevnůstky-flošny, z nichž dvě byly postaveny na jihu a jedna na západě v ose pražské pevnostní brány. Na nádvoří čtyř bastionů se nacházely důležité fortifikační objekty zvané kavalíry, sloužící jako ubytovny vojáků, dílny a skladiště. Jejich převyšované valy umožňovaly vedení účinné dělostřelecké palby. U dalších bastionů byly ve dvorech prachárny. Nemocniční budova, postavená na místě třinácti zbořených domů u biskupského semináře roku 1787, byla posádkovou nemocnicí až do roku 1926. Pak byla změněna v kasárna, nazvaná hradní, podle místa, kde stával královský hrad.

Široká volná prostranství mezi hradbami a městem v severní a jižní části pevnosti se nazývala esplanády. Byla využívána

jako cvičiště, shromaždiště, a postupně na nich byla budována do obdélníku uzavřená kasárna pro pěchotu (1785-1788) a naproti nim kasárna pro jízdu, později dělostřelectvo s dvěma vnitřními nádvořemi (1786-1787), nacházejí se v Komenského třídě v místech, kde teklo rameno řeky Orlice. Podle vlhkého terénu na dvoře se pěchotním kasárnám dostalo německého lidového názvu Wasserkaserne a českého pojmenování vodní, nebo také Vodičkova, vzniklého zvláštní analogií nesprávného překladu jména Wassergasse, což byl německý název Vodičkovy ulice v Praze (pojmenované podle řezníka Jana Vodičky, který měl v XV. století v této ulici největší dům). Stavba těchto užitkových vojenských budov byla obtížná a vyžádala si vysoké finanční náklady, neboť byly postaveny na stejném rameni řeky a jejich základy musely být budovány na dřevěných pilotech zatloukaných do země. V severní esplanádě byla kasárna postavena až v letech 1897-1898.

Původní rozloha města na téměř padesáti kilometrech čtverečních s patnácti vesnicemi byla omezena na pouhých 343 hektarů. Střed pevnostního území tvořil protáhlý ostroh na návrší se starými částmi města asi s 200 domy a necelými 3 800 civilními obyvateli. Život města se v mnohém zcela změnil, po dobu stavby tu vládl ustavičný rozruch. Krajský úřad byl od roku 1778 do roku 1792 přeložen do zámku v Hoříněvsi. Jezuitská kolej a biskupský seminář byly přeměněny ve vojenské ubikace, kostel Nanebevzetí Panny Marie byl vyhrazen vojenským bohoslužbám a v kostele sv. Jana Nepomuckého byla dočasně umístěna zbrojnice. Daleko za obvodem pevnosti, na sever a na jih od Svobodných Dvorů, byly postaveny prachárny.

Během jednoho století se královéhradecká pevnost ukázala být pouze teoreticky důležitým strategickým bodem, neúměrným dříve přikládánému významu. Vojenské úřady ve Vídni již v roce 1858 uvažovaly o zrušení pevnosti, avšak tento akt byl

oddálen v důsledku válečných událostí roku 1866. Pevnost byla zrušena reskriptem ministerstva vojenství 25. srpna 1868. Od té doby jednala správa města o koupi pevnostních objektů a pozemků. Od roku 1851 byl Hradec Králové samostatným městem, v roce 1858 bylo zrušeno pevnostní velitelství a také zákaz výstavby v obvodu pevnosti.

Dlouholetá, vlekloucí se, mnohokrát přerušovaná jednání města s vojenskou správou o výkupu pozemků a zboření hradeb byla doprovázena neustálým napětím a kritizováním výsledků. K úspěšnému konci je dovedl náměstek starosty Ladislav Jan Pospíšil (1848-1893), vnuk nakladatele a knihtiskaře Jana Hostivíta Pospíšila. Jeho zásluhou byla pevnost definitivně zrušena. Na zasedání 3. března 1893 oznámil městskému zastupitelstvu, že transakční smlouva byla s konečnou platností schválena. Ale ještě na tomto zasedání byl postižen mozkovou mrtvicí a za několik dní zemřel. Nedočkal se již podepsání transakční smlouvy dne 6. dubna 1893, podle níž obec koupila pevnostní objekty a erární pozemky. Boření hradeb nastalo hned po podepsání smlouvy, zbytky pevnosti byly odstraňovány ještě v letech 1929-1930 pro stavbu Krajského soudu.

Na východní straně bývalé pevnosti, v místech, kde se 4. října 1884 konala slavnost započítí bourání hradeb, stojí pomník Ladislava Jana Pospíšila (z r. 1933 od Josefa Škody), který se nejvíce zasloužil o zrušení pevnosti a osvobození města z hradebních pout. Jeho socha je postavena tváří ke třídě nesoucí jeho jméno, vybudované směrem, v němž bylo započato rozšiřování města. Ozdobné kladivo zhotovené pro slavnost 4. října 1884, jímž královéhradecký biskup Josef Jan Hais a další významní hodnostáři vylomili první cihly z hradebních zdí, je uloženo ve sbírkách zdejšího muzea.

Mgr. Libuše Plášilová
Foto PhDr. Vladimír Panoušek

VÍTE, CO ZNAMENÁ, KDYŽ SE ŘEKNE EPHARNET?

EpharNET je projekt nové informační sítě, která propojí především vysokoškolské učitele farmakologie v Evropě. K hlavním cílům tohoto projektu patří:

- Usnadnit **komunikaci** mezi učiteli.
- **Nabídnout** existující moderní metody a pomůcky pro výuku farmakologie všem pracovištím, která projeví zájem. Účelem je odstranění nežádoucí roztržitosti cest k modernizaci a inovaci výuky a soustředění společného edukačního potenciálu ke zlepšení kvality výuky.
- Definovat **společné cíle a metody** výuky farmakologie.
- Umožnit **výměnu zkušeností** akademické obce různých zemí, určit zásady „good teaching practice“ a postarat se o jejich šíření.
- Podpořit diskusi o možnostech **inovace výuky** a jejího obsahu a umožnit volnou dostupnost výukových pomůcek.
- Prosadit **společné úsilí o kvalitu výuky** farmakologie v rámci Evropy.
- Napříč Evropou přispět také k **vědecké spolupráci** mezi akademickými institucemi.

Záměr vytvořit tuto specifickou informační síť byl přijat v roce 1996 a podpořen jak mezinárodními farmakologickými společnostmi (EPHAR, IUPHAR), tak i řadou národních odborných společností. Organizačním rámcem projektu je program EU Sokrates. Hlavním řešitelem a organizátorem projektu je prof. I. E. Hughes, farmakolog z Univerzity Leeds, UK. K dosažení vytýčených cílů se plánují a vyvíjejí následující dokumenty, materiály a cesty komunikace:

- **Internetové stránky**, na nichž se tvoří Kompendium inovace výuky a definují se zásady Správné praxe ve výuce farmakologie, jako zdroj nápadů, zkušeností a aktuální odborné praxe.
- **Středisko** (resource center), které nabízí postupně se zvětšující rozsah dostupných učebních pomůcek. Středisko má být mimo jiné k dispozici farmakologickým konferencím a kongresům na národní a evropské úrovni. Jeho úkolem je informovat o učebních pomůčkách a materiálech. Nedílným článkem činnosti střediska je i přímá instruktáž, jak s pomůckami zacházet a jakým způsobem je při výuce optimálně využít.
- Prostřednictvím e-mailu se buduje **síť** mezi učiteli farmakologie a ostatními zájemci o danou problematiku (počítá se zejména s vědeckými pracovníky a odborníky podílejícími se na výrobě a vývoji nových léků). **Newletters** nesoucí charakteristické logo, podtrhující evropský rozměr projektu a informují o aktualitách
- **Elektronické konference**, které by měly sloužit k definování společných cílů ve výuce, odhalovat nedostatky a nesnáze a nacházet společná řešení.

- **Sestavení pracovní skupiny**, která bude navrhovat a vytvářet nový výukový materiál, dostupný bez rozdílů všem evropským institucím.
- **Pracovní setkání** zainteresovaných osob při mezinárodních odborných fórech evropské dimenze, která by měla umožnit vytváření osobních kontaktů, vzájemnou informovanost a přinášet nové myšlenky a podněty.

Odpověď na otázku, jak se daří plnit program EpharNETu, najdete prostřednictvím adres připojených na samém konci této informace. Nabízí se Vám informace o dosavadních pracovních setkáních, o účastnických zemích, máte možnost nalézt kontaktní osoby (národní koordinátory). Za Českou republiku je koordinátorem prof. MUDr. Miloslav Kršiak, DrSc., přednosty Ústavu farmakologie 3. lékařské fakulty Univerzity Karlovy.

Tato stručná informace o EpharNETu má však více záměrů. Předpokládám totiž, že Vás zaujme některá z výukových pomůcek, kterou si můžete zařadit do své vlastní výukové databáze. Předpokládám i to, že výukový materiál vypracovaný autorským kolektivem, tvořeným pracovníky zdejší LF a FN, Vás bude inspirovat k nabídce vlastních výukových materiálů evropskému sboru vysokoškolských učitelů. Konečně nemusí to být výhradně farmakologové, kteří v projektu najdou zdroj užitečného poučení. Např. během posledního roku je vyvíjen první PC program, který umožní zpřístupnit informace týkající se hypertenze (Hypertension), dá se řídit od A až do Zet. Daný software je založen na **interdisciplinárním zpracování odborných informací počínaje fyziologií až po farmakoterapii** a dá se předpokládat, že zaujme nejen farmakology.

A tím jsem dospěla ke svému poslednímu záměru:

Dovoluji si pozvat všechny potenciální i skutečné zájemce o EpharNET k účasti na **51. farmakologických dnech v Hradci Králové**, které se uskuteční 5. až 7. září 2001. Tato odborná akce je mimořádná nejen tím, že je prvním setkáním nejen českých farmakologů ve třetím tisíciletí, ale také proto, že účast přislíbil i prof. Hughes, který plánuje teoretickou i praktickou demonstraci **dosavadních výsledků projektu EpharNET včetně programu „Hypertension“**.

Těšíme se na Vaši návštěvu.

Prof. MUDr. Jiřina Martínková, CSc.

Adresa EpharNETu:

<http://www.bps.ac.uk/enter.html>

- pak kliknout na položku Epharnet.

Adresa pracoviště autorky článku:

<http://www.lfhk.cuni.cz/farmakol/default.html>

AKREDITACE PRO CELOŽIVOTNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Fakultní nemocnice Hradec Králové byla spolu s královéhradeckou Lékařskou fakultou Univerzity Karlovy akreditována Českou lékařskou komorou ke školení v sys-

tému celoživotního vzdělávání. Akreditaci tímto způsobem získala všechna klinická pracoviště FN do roku 2006. Garanty se stali přednostové příslušných pracovišť.

Vzpomínka na prof. MUDr. Oldřicha Vincenta, CSc.

Po těžké a zákeřné nemoci zemřel dne 8. 5. 2001 plk. v.v. prof. MUDr. Oldřich Vincent, CSc. Tato smutná zpráva dopadla bolestně na pracovníky vojenského zdravotnického školství, mezi jejíž čelné představitele prof. Vincent dlouhá léta patřil.

Prof. Vincent se narodil 24.7.1923 ve Žďánicích, okres Hodonín, v učitelské rodině. Cestu systematického vzdělávání zahájil v roce 1934, kdy se stal studentem Reálného gymnázia v Bučovicích, které úspěšně ukončil maturitou v roce 1941. V průběhu 2. světové války absolvoval v Brně Ošetřovatelskou školu. Po ukončení války se prof. Vincent stal posluchačem Lékařské fakulty Masarykovy Univerzity v Brně. Studium ukončil promocí v roce 1949 a do konce téhož roku pracoval jako sekundární lékař na chirurgickém oddělení brněnské dětské nemocnice. V lednu 1950 byl povolán do armády, do Školy důstojníků zdravotnictva a lékárnictva v záloze. V uvedené dobu se rozhodl pro dráhu vojenského lékaře. Po absolvování Kursu hygieniků vyšších velitelství jako jeho výtečný absolvent byl přidělen na Vojenskou lékařskou školu do funkce učitele vojenské hygieny. Na podzim

1951 vznikla v Hradci Králové Vojenská lékařská akademie, s touto školou a s Katedrou vojenské hygieny spojil prof. Vincent svou další profesní odbornou kariéru. V průběhu ustavení katedry byl jmenován asistentem, později zástupcem náčelníka katedry a od roku 1958, po předčasném úmrtí gen. prof. Liškutína, byl postaven do čela Katedry vojenské hygieny, kterou vedl až do roku 1985 do odchodu do důchodu.

V letech 1954-57 absolvoval zahraniční studium vědecké aspirantury v oboru vojenská hygiena a vědeckou hodnost kandidáta věd získal jako jeden z prvních našich vojenských lékařů.

Prof. Vincent habilitoval v roce 1964 a profesorem hygieny byl jmenován v roce 1968. Těžištěm odborného zájmu prof. Vincenta byla problematika typologických zvláštností vyšší nervové činnosti se zaměřením na experimentální studium vyšší nervové činnosti v hygieně.

V průběhu svého působení na pracovišti se podílel na organizačním, materiálně technickém a odborném vybudování nového pracoviště Katedry vojenské hygieny. Vědecko-výzkumná činnost prof. Vincenta v oboru hygiena byla velmi rozsáhlá obsahem i tematikou a zahrnuje prakticky všechny části oboru hygiena, preventivní lékařství. V průběhu sedmadvacetileté odborné kariéry prof. Vincent věnoval pozornost především řešení aktuálních otázek hygienického zabezpečení vojsk. Pod jeho vedením byly řešeny otázky vztahu vojáka a podmínek vojenské služby jako složitého komplexu vzájemně působících faktorů prostředí a vlastní činnosti vojáka v konkrétních životních a pracovních podmínkách. Důležitou oblastí, která se na Katedře vojenské hygieny řešila, byla problematika výkonnosti vojenských specialistů, výzkum energetického výdeje vojáka, ochrana zdraví osádek a obsluh nově vyvíjené bojové a transportní techniky, studium jednotlivých výživových

faktorů, ochrana vojsk proti zbraním hromadného ničení, hodnocení a ovlivňování vyšší nervové činnosti. Pod vedením prof. Vincenta bylo publikováno přes 220 prací a bylo předneseno přes 200 přednášek, dále bylo obhájeno 45 výzkumných závěrečných zpráv a 100 zpráv expertizních. Z řady učeb-

ních textů je nutno jmenovat celostátní učebnici Vojenská hygiena, kterou redigoval a ve které napsal speciální část. Výchova nové generace vojenských i civilních lékařů patřila k významné činnosti prof. Vincenta. V pregraduální přípravě posluchačů medicíny ve spolupráci s Lékařskou fakultou UK v Hradci Králové kladl důraz na aplikaci vojenských aspektů do výchovně-vzdělávací činnosti v oborech, které přednášel. V postgraduální výchově prof. Vincent zaměřil své působení na odbornou přípravu lékařů pro práci v hygienické a protiepidemické službě armády. Pod jeho vedením absolvovalo celkem 89 lékařů zdokonalovací kurs lékařů hygieniků a epidemiologů. Prof. Vincent studentům, ale i lékařům předával své rozsáhlé znalosti, vedl je k věcným poznatkům, ale také je vychovával k lékařské etice.

Jako zkušený pedagog a vynikající vedoucí pracoviště vedl své podřízené k obhajobě kandidátských a habilitačních prací. Pod vedením prof. Vincenta na katedře habilitovalo šest lékařů a byli jmenováni dva profesoři.

Prof. Vincent patřil k zakladatelům vojenské hygienické školy a spolu s prof. Liškutínem k tvůrcům koncepce vojenské hygieny, hygienicko-protiepidemiologického zabezpečení v podmínkách armády. Prof. Vincent úzce spolupracoval s řadou významných tuzemských vysokoškolských a vědecko-výzkumných institucí, byl členem redakčních rad odborných časopisů.

Za úspěšnou vědeckou a pedagogickou práci na poli medicíny obdržel řadu vyznamenání a medailí. Byl nositelem čestného členství Společnosti hygieniků, čestného uznání rektora Univerzity Karlovy Praha s pamětní medailí a Zlaté medaile Vojenské lékařské akademie JEP Hradec Králové.

Odchodem velké osobnosti, jakou profesor Vincent bezesporu byl, utrpěla česká medicína citelnou ztrátu. Nesmazatelně se zapsal do vojenského zdravotnictví a vojenského školství. Podílel se na výchově řady vojenských lékařů v oboru hygiena a preventivní lékařství, vychoval další generaci odborníků, kteří dosáhli významných vědeckých a pedagogických hodností.

Prof. Vincent celým svým odborným, etickým, ale i lidským přístupem představuje trvalý symbol rozvoje oboru. Jeho odchodem ztrácí nejen Vojenská lékařská akademie a vojenské zdravotnictví, ale i celá hygienická obec nadaného, pilného, svědomitého, neúnavného a skromného člověka, který se o rozvoj hygieny skutečně zasloužil.

*Doc. MUDr. Pavel Hlubík, CSc.
vedoucí Katedry vojenské hygieny VLA JEP
Doc. PhDr. František Dohnal, CSc.
VLA JEP*

100 LET PRVNÍ ČESKÉ UČEBNICE PSYCHIATRIE

Před sto lety byl vydán druhý díl Kuffnerovy učebnice *Psychiatrie a tím byla zkompleťována první česká učebnice tohoto oboru. První díl vyšel v nakladatelství Bursík a Kohout v r. 1897 s podtitulem „část povšechná“, druhý díl, jak již bylo řečeno, v r. 1900 s podtitulem „část speciální“. Oba díly měly společný podtitulek „pro studium a praxi“ a od r. 1900 byly též prodávány svázané do jediného svazku. Je zarážející, že toto jubileum prošlo v roce 2000 bez zájmu aspoň odborné veřejnosti a proto k němu dovolte několik slov.*

Titulní list II. části Kuffnerovy knihy.

Na sklonku 18. století se začala věda vyučovat v národních jazycích (na rozdíl od předchozí latiny). Medicína odolávala poměrně dlouho, nicméně v 18.-19. století vznikaly ve všech vyspělých státech příručky v národním jazyku. Čeština měla navíc problém, že nebyla do obrození dosti bohatá na slovní zásobu. Jako první česká kniha o duševních poruchách bývá citováno „Dušesloví zkušebné“ od Karla Ferdinanda Hyny z r. 1844. K. F. Hyna (1802-1881, čes. filosof, pedagog, kaplan na Křivoklátsku, později děkan staroboleslavské kapituly) nebyl lékař, takže zde ani nejde mluvit o učebnici. Jeho starší současník Antonín Marek (1785-1877, čes. spisovatel, 1824-1876 děkan a vikář v Libuni), spolupracovník a přítel Jungmannův, vydal již v r. 1820 spisy „Logika čili Umnice“ a „Metafysika“, zpracované podle spisů Johanna G. Kiesewettera (1766-1819 - „Grundriss der reinen allg. Logik“) a Wilhelma T. Kruga (1770-1842 - „Gessammelte Schriften“). V r. 1844 pak tato

Markova díla vyšla v souborném vydání pod názvem „Základní filosofie. Logika. Metafysika“. Antonín Marek v nich vytvářel české termíny nejenom filosofické, ale zejména psychologické či lze říci obecně psychiatrické.

Obě knihy (Markova i Hynova) uváděly řadu termínů typicky obrozeneckých, které se většinou neujaly. Antonín Marek se dožil vysokého věku a byl považován za posledního žijícího obrozence, tak např. z tohoto důvodu mluvil na Palackého pohřbu jménem obrozeného národa. Má pomník v Libuni, v obci nedaleko Jičína, v níž dlouhá léta působil, zván jako „Libušský jemnostpán“. Stal se také hrdinou stejnojmenné divadelní hry Abigail Hedviky Horákové (1871-1926).

Od rozdělení pražské univerzity na českou a německou resp. od r. 1886 vyučoval psychiatrii (včetně forensní) česky prof. Benjamin Čumpelík (1845-1909). Publikoval málo, přednášky nevydal. Když se v r. 1891 profesury vzdal, byl jmenován profesorem Bohuslav Hellich (1851-1918). V žádosti o habilitaci měl uvedeno šest prací, další publikoval jako profesor, ale ani jeho přednášky nebyly vydány, jsou zachovány jen jejich názvy a stručné verze v Časopisu lékařů českých, když je přednášel také ve Spolku. Funkci profesora vykonával do r. 1895, kdy odešel a profesorem byl jmenován Karel Kuffner (*5. 10. 1858 v Mirovicích - † 22. 2. 1940 v Praze).

V Kuffnerově bibliografii se uvádí 29 prací. Do roku 1895 má uvedeno 15 prací, pak již vřočením (1897) následuje první část jeho učebnice. Mimo tyto práce však publikoval v populárním tisku (sám jsem našel sérii jeho prací z r. 1888 ve Světozoru (jsou označeny jen šiframi). Byl autorem psychiatrických hesel v Ottově slovníku naučném. Lze tedy říci, že byl na svůj úkol, tedy na napsání učebnice, dobře připraven.

První díl učebnice má 295 stran, druhý díl 367 stran, kniha je opatřena fotografiemi nemocných. Kuffner byl přesvědčen o biologické, tedy somatické podstatě duševních chorob: „Není vyloučena možnost, že existují při psychosách přece jen hmotná porušení, avšak tak jemná, že na jejich choulostivosti naše dosavadní výzkumné metody jsou příliš neapny“. Za psychózu pokládal „takové odchylky funkcí psychických, o nichž se dá dokázat, že vyplynuly z vadného vývoje nebo ochuravění centrálního nervstva. Hypotheticky předpokládáme, že anatomickým substrátem každé nejjednodušší představy jsou dislokovaná centra kortikální.“

Kniha byla psána v době, kdy ještě nebyla rozšířena kraepelinovská klasifikace duševních chorob. Proto nebude bez zajímavosti, když uvedu kapitoly jeho speciální psychiatrie a tím i Kuffnerem užitou klasifikaci psychických chorob:

I. třída: Psychosy prostě symptomatické

- a. afektivní (melancholie, manie)
- b. psychosy s prvotnou poruchou intelektu (paranoia, amentia, dementia, progresivní paralytické demence)

II. třída: Psychosy modifikované

- Modifikace neuropatické (neurasthenie, epilepsie, hysterie, traumatická neuropsychosa, chorea)
- Modifikace intoxikační (alkoholism, morfinism, cocainismus, jiné otravy)
- Psychosy modifikované věkem (juvenilní a senilní demence)
- Psychosy modifikované vadami vývoje (idiotie, imbecilitas, kretenism, moral insanity)

Psychosy zatížených intelektem vyspělých (odbočky povahové, psychosy periodické, paranoiové modifikace)

Musí být tedy zřejmo, že klasifikace byla dosti vágní, mezi psychózami „zatížených intelektem vyspělých“ jsou poruchy osobnosti, zcela nepsychotické obrazy, Kuffnerovi se stírá rozdíl mezi psychogenním a organickým a jiné. Je tím ovšem nepřímo vidět jak velké dílo systematici psychiatrie za posledních sto let udělali.

Vzhledem k tomu, že nikde není ještě pojednána ani schizofrenie, ani jako dementia praecox, dovolte ještě několik slov. Této jednotce se vcelku podobá ve skupině „psychos s prvot-

této skupiny (amentia a dementia) lze nacházet některé příznaky, které připomínají schizofrenní projevy. V pasáži o terapii jsou uváděna vcelku jen režimová opatření jako neponechávat na odpovědném místě, většinou hospitalizovat a jediné co může mít určitý terapeutický charakter je pracovní léčba. Farmaka či fyzikální procedury zde nejsou vůbec. V terapii v prvním dílu ovšem už jsou uváděny (obecně) opiáty, bromáty, duboisin, hypnotika (chloralhydrát, paraldehyd, amylenhydrát, sulfonal, trional, tetronal, chloralosa). Je zde pasáž o psychoterapii, hydroterapii, elektroterapii, masáži a gymnastice, a dietetice.

V pasáži o zvládnání neklidu (rovněž v prvním dílu) zdůrazňuje autor individuální přístup, zejména nutnost vyslechnout pacienta, hledět odvrátit jeho pozornost, je-li nutno omezení tedy odluka, hydroterapie, narkotické prostředky, injekce duboisinová (výjimečně), v řídkých případech se osvědčí bromáty, „hlavním terapeutickým útočištěm je však bdělost a trpělivost“.

Duboisin, uvedený v prvním dílu z r. 1897, přitom byl zaveden teprve v r. 1895 (podle zjištění na internetu). Je tedy na místě ocenit aktuálnost Kuffnerových postupů i popisů v učebnici.

Jediné z medikamentózní terapie Kuffnerem uváděné, co já jsem jako lékař ještě zastihl, bylo podávání laudana u depresí, užívání chloralhydrátu a bromové preparáty.

Kuffner později připravoval druhé doplněné vydání, snad bylo i z části vysázeno, ale na Kuffnerovo přání nikdy nevyšlo. Jako druhá česká učebnice vyšla již v r. 1904 zajímavě koncipovaná učebnice Heverochova a další až v r. 1956 učebnice Zdeňka Myslivečka a kolektivu, v r. 1959 pak samostatná učebnice Myslivečkova.

V každém případě lze říci, že Kuffnerova učebnice byla kniha ve své době moderní, dobře psaná, terminologicky i jinak zcela vyhovující vědnímu oboru (i když některé termíny použité tehdy mají dnes obsah poněkud posunutý nebo zcela jiný). Tak Kuffner, od jehož smrti v r. 2000 uplynulo šedesát let, postavil tímto svým činem naší psychiatrii do řady vyspělých psychiatrií evropských.

Prof. MUDr. Boris Mrňa, DrSc.
Psychiatrická klinika LF UP Olomouc

LITERATURA:

- KUFFNER, K. *Psychiatrie*. Praha : Bursík a Kohout, 1900.
- MRŇA, B. Aktuální problémy psychiatrie r. 1888 v díle Karla Kuffnera. *Čs Psychiat.* 1978, roč. 74, s. 31-33.
- MRŇA, B. Antonín Marek - jeho význam pro počátky novočeského psychiatricko-psychologického názvosloví. *Čs Psychiat.* 1990, roč. 86, s. 355-357.
- ŠEDIVEC, V. Profesor Karel Kuffner a jeho učebnice psychiatrie. *Čs Psychiat.* 1988, roč. 84, s. 279-283.
- ŠEDIVEC, V. Nejstarší české pojednání o duševních nemocech. *Čs Psychiat.* 2000, roč. 96, s. 225-227.
- VENCOVSKÝ, E., BAUDIŠ, P. Hynovo Dušesloví zkušební. *Čs Psychiat.* 1977, roč. 73, s. 50-53.
- VENCOVSKÝ, E. *Sto let české psychiatrické kliniky v Praze*. Praha : UK, 1987.
- VENCOVSKÝ, E. *Čtení o psychiatrii*. Praha : Avicenum, 1989.

Ukázka z kapitoly „Psychosy periodické“.

nou poruchou intelektu“ jednotka paranoia. Jsou tam popsány halucinatorní a paranoidní obrazy, dokonce halucinace z dnešního hlediska mající charakter zvláště jasných příznaků schizofrenie, jsou tam popsány jako občas se objevující příznaky katatonní. Je ovšem třeba uvést, že i v dalších dvou pasážích

O demokracii a lidských právech

Dne 17. května 2001 uspořádala Nadace mezilidské tolerance Thomase Grala při LF UK v Hradci Králové další přednášku v rámci již tradičního cyklu přednášek pro členy akademických obcí královéhradeckých vysokých škol a zainteresovanou veřejnost. Hostem byl tentokrát MUDr. Jan Jařab, zmocněnec pro lidská práva. Jeho přednáška, uvedená pod ná-

zvem „Potřebuje demokratická společnost dohled nad lidskými právy?“, posluchače velmi zaujala. Živý zájem členů akademických obcí o tuto specifickou problematiku také potvrdil, že cyklus humanitně zaměřených přednášek Nadace je významným společenským přínosem. Díky za to patří především prof. MUDr. Pravoslav Stránskému, CSc., předsedovi Nadace. Redakce

Petr Hůlek, Antonín Krajina: Current Practice of TIPS

Hradec Králové : Publisher, 2001. 220 s. ISBN 80-902883-2-4

Doc. MUDr. Petr Hůlek, CSc., a doc. MUDr. Antonín Krajina, CSc., vydali jako editoři monografii o transjugulární intrahepatální portosystémové spojce (TIPS). Kniha, obsahující příspěvky sedmnácti autorů (jedenácti českých, tři amerických a tři německých) představuje komplexní zpracování uvedené problematiky. V souvislosti s vydáním monografie jsme se obrátili na docenta Hůlka s několika otázkami:

Monografie je věnována metodě transjugulární intrahepatální portosystémové spojce (TIPS). Co to je TIPS a k čemu slouží?

TIPS je metodou, při níž je pomocí nástrojů používaných intervenčním radiologem vytvořen portokavální zkrat vyztužený stentem. Je vhodná pro nemocné se závažnou portální hypertenzí při jaterní cirhóze.

Každá nová metoda má svou historii, někdy zajímavou. Mohl byste nám přiblížit historii metody TIPS?

Charles Dotter - radiolog z Oregonské univerzity v Portlandu, který byl opakovaně v Československu (existuje jeho fotografie s profesory Bašteckým a Steinhartem a samozřejmě také Röschem), řekl v roce 1993 na kongresu Československé radiologické společnosti v Karlových Varech, že katétr v ruce radiologa nebude v budoucnosti pouze nástrojem pro vyšetřování, ale také nástrojem pro léčení.

Tento Charles Dotter pozval v roce 1967 Josefa Rösche, tehdy pracujícího na rentgenu v Ústřední vojenské nemocnici v Praze, na roční studijní pobyt. V roce 1968 (když přišli Rusové) se Josef rozhodl zůstat v USA a pracovat s Dotterem. V roce 1969, při snaze o zobrazení žlučových zvrátě z transjugulárního přístupu, opakovaně (aniž by to chtěl) punktoval portální žílu. Napadlo ho, že by se tak pomocí nástrojů (katétrů, vodičů, jehel atd.) dal vytvořit zkrat mezi portální žílou a jaterní žílou u nemocných s portální hypertenzí. Tuto myšlenku si ověřil na více zvířatech a publikoval ji.

Od pokusu na zvířeti je někdy dlouhá cesta k výkonu u člověka. Jak tomu bylo v daném případě?

Dlouho se metoda nerozšiřovala, protože v té době ještě neexistovaly balonkové dilatační katétrů ani stenty. Trvalo to skoro dvacet let, než v roce 1988 ve Freiburgu v SRN mohli provést první TIPS u člověka. Výkon trval sedm hodin. Od té doby je freiburská interna v Univerzitní nemocnici pracovištěm, kde bylo provedeno nejvíce TIPS na světě - více než dva tisíce.

Kdy byla metoda zavedena u nás a jak k tomu došlo?

V roce 1991 poslal profesor Leo Steinhart za Josefem Röschem doktora Antonína Krajinu, který se vyškolil v metodě TIPS (a nejen v ní). Po jeho návratu bylo možné v září 1992 začít s metodou vytváření portokavální spojky pomocí katétrů u nás.

K zabezpečení metody bylo nutné mít dostatek nástrojů včetně velmi drahých stentů. Proto byla na náš popud založena dr. Volencem firma ELLA - CS, která dodnes vyrábí stenty pro TIPS i pro jiné indikace.

Jaké jsou vaše dosavadní výsledky?

Od roku 1992 do konce roku 1999 byla ve Fakultní nemocnici v Hradci Králové metoda TIPS provedena u tří set nemocných. Průměrný věk nemocných byl o něco vyšší než 53 let. Pokud jde o technickou úspěšnost provedených výkonů, tak tu lze vyjádřit hodnotou 99 %.

Editory monografie jste vy, jako hepatolog, a docent Krajina jako intervenční radiolog. Jaká je úloha představitelů těchto dvou odborností?

Při metodě TIPS spolupracuje hepatolog s intervenčním radiologem. Hepatolog je zodpovědný za péči o nemocného před TIPS. V převážné většině jde o nemocné krvácející z jícnových varixů, v menší míře o nemocné s obrovským ascitem, který již nereaguje na diuretika. Dále se hepatolog o nemocné stará po výkonu a poté při pravidelných kontrolách, prováděných obvykle v tříměsíčních intervalech. Radiologové provádějí vyšetření zobrazovacími metodami před TIPS, vlastní výkon pod rtg kontrolou (dnes trvá nejvýše dvě hodiny) a pomocí dopplerovského UZ sledují při kontrolách průchodnost stentu v TIPS, neboť po určité době dochází k jeho zúžení.

Chirurgická péče o nemocné se závažnými komplikacemi portální hypertenze při jaterní cirhóze se tak stává méně významnou, než tomu bylo v minulosti.

Kniha je věnována prof. Josefu Röschovi. Můžete nám jeho osobnost trochu přiblížit?

Prof. MUDr. Josef Rösch, Ph.D., „otec“ metody TIPS, působí na Oregonské univerzitě v Portlandu (Professor and Director of Research, Dotter Interventional Institute, University Oregon Health Sciences Centre, Portland, Oregon). Byl vyznamenán řadou cen, byl i ve výběru na Nobelovu cenu. Na kongresu evropských hepatologů se mu dostalo čestného členství České hepatologické společnosti, což bylo jeho prvním vyznamenáním z jiného oboru, než je radiologie. Josef Rösch výrazně pomáhal a stále pomáhá našim radiologům tím, že je zve na stáže do Portlandu a že každoročně, vždy začátkem června, organizuje v Praze workshop intervenčních radiologů, kterého se účastní stovky lékařů od nás a ze střední a východní Evropy. V roce 1998, při příležitosti oslav 650. výročí založení Univerzity Karlovy byla prof. Josefu Röschovi za jeho zásluhy a trvalou spoluprací s našimi intervenčními radiology udělena jubilejní pamětní medaile naší Alma mater (pozn. redakce: SCAN, 1998, roč. 8, č. 2, s. 20-21).

S jakým záměrem jste přistupovali k vydání této monografie?

Základní snahou autorského kolektivu bylo propagovat TIPS jako metodu vhodnou k léčbě symptomatické portální hypertenze a k propagaci využít Evropský kongres hepatologů, který se konal ve dnech 18. až 22. dubna 2001 v Praze. Kniha byla vydána nákladem 4.000 výtisků a byla věnována každému účastníkovi kongresu jako dar České hepatologické společnosti. Důležité je, že mezi autory jsou vynálezce metody TIPS, člověk s největšími zkušenostmi v USA a pracovníci s největším počtem provedených výkonů na světě (Univerzita Freiburg v SRN). Všichni ostatní autoři jsou z Fakultní nemocnice v Hradci Králové.

Kniha vznikla díky spolupráci s hradeckými spolupracovníky jako anatomickým malířem PhDr. Josefem Bavorem, překladatelkou PhDr. Martou Štanglovou, grafickým studiem ing. Vaccka a vydavatelstvím Olgy Štambergové, tiskárnou Progrestitisk atd. Současně s knihou byla vydána také CD ROM verze.

Dovolte, pane docente, abych vám i panu docentovi Krajinovi k této pozoruhodné knize o významné metodě blahopřál. Děkuji vám za rozhovor.

S docentem Hůlkem rozmlouval prof. Ladislav Chrobák

Zemřel profesor Vladimír Lokajíček

V prvních květnových dnech t. r. zemřel ve věku nedožitých sedmdesáti let prof. PhDr. Vladimír Lokajíček, CSc., někdejší učitel Vojenské lékařské akademie (později Vojenského lékařského výzkumného a doškolovacího ústavu J. E. Purkyně) v Hradci Králové a královéhradecké Lékařské fakulty Univerzity Karlovy.

Pan profesor se narodil 6. října 1931 ve Spáleném Poříčí v okrese Plzeň. Po maturitě na reálném gymnáziu v Plzni v r. 1949 studoval Vysoké škole politických a hospodářských věd v Praze. Po promoci působil v letech 1953-1958 jako učitel na Katedře politických věd Vojenské lékařské akademie v Hradci Králové a současně studoval vědeckou aspiranturu na Československé akademii věd. V říjnu 1958 byl přeložen do zálohy a ujal se vedení Katedry M-L na Radiotechnické fakultě ČVUT v Poděbradech. V r. 1959 obhájil kandidátskou disertační práci, v r. 1962 se habilitoval. Koncem roku 1965 byl znovu aktivován a ustanoven náčelníkem katedry M-L Vojenského lékařského výzkumného a doškolovacího ústavu J. E. Purkyně v Hradci Králové. Současně vyučoval i na Lékařské fakultě UK a na tehdejší Pedagogickém institutu

v Hradci Králové. V r. 1969 proběhlo jeho profesorské řízení, ale v důsledku politické situace nebyl profesorem jmenován. Ke konci roku 1971 byl z politických důvodů propuštěn z armády. V následujících letech pracoval jako programátor v Podniku výpočetní techniky Hradec Králové (1973-1977) a ve Výzkumném a vývojovém ústavu Podniku kožené galanterie v Hradci Králové (1977-1981). V letech 1981-1990 žil jako invalidní důchodce v Plzni.

V r. 1990 byl pan profesor politicky a společensky rehabilitován a ke dni 1. 6. 1990 byl přijat do služebního poměru vojáka z povolání v hodnosti plukovníka (VLA JEP). Ke dni 31. 5. 1991 odešel do starobního důchodu.

Svůj odborný zájem v době učitelského působení upíral pan profesor Lokajíček k otázkám metodologie medicíny a sociologie zdravotnictví. Ze vzpomínek jeho někdejších spolupracovníků lze dovodit, že se neuzavíral ani tehdy u nás novým a nekonformním pohledům na svět - kybernetice a existenciální analýze. Další pak zase vzpomínají, že to byl přátelský a čestný člověk. Čest jeho památce.

Redakce

Za docentkou Jiřinou Jindřichovou

Dne 11. května 2001 zemřela ve věku osmdesáti tří let paní doc. MUDr. Jiřina Jindřichová, CSc., iniciátorka vzniku Ústavu pracovního lékařství (1949) při Interní klinice a dlouholetá přednostka (1953-1973) Oddělení a později Kliniky nemocí z povolání Fakultní nemocnice v Hradci Králové.

Paní docentka vstoupila do dějin naší fakulty již v r. 1945, kdy plánované zahájení výuky na nově zřízené škole muselo být dne 7. 11. 1945 z důvodu byrokratických průtahů při vydání pověřovacích dekretů odloženo. Jako předsedkyně Spolku mediků (tehdy ještě jako MUC. Jiřina Kantová) vedla delegaci studentů k ministrovi školství. Dne 15. dubna 1946 pak byla spolu s dalšími sedmi absolventy prohlášena doktorkou lékařství při první královéhradecké promoci, již se zúčastnili i rektor Univerzity Karlovy prof. Jan Bělehrádek a ministr školství a osvěty Zdeněk Nejedlý.

Podmínky pro činnost někdejšího Ústavu pracovního lékařství (1949) byly i při maximální podpoře tehdejšího přednosty Interní kliniky prof. Pavla Lukla velmi skromné. Jeho prvním sídlem byly místnosti v suterénu kliniky. Ani po osamostatnění pracoviště v r. 1953 a jeho pozdějším povýšení na kliniku nebyly podmínky pro jeho činnost optimální. Přesto se paní docentce Jindřichové podařilo vytvořit nejenom stabilní léčebně preventivní a výzkumný program, ale i výtečnou pracovní atmosféru, jejímž nejlepším důkazem jsou nejenom letitá věrnost kliniky a oboru řady jejích někdejších spolupracovníků, ale i dodnes živé pozitivní vzpomínky konziliárních lékařů, kteří na činnosti Kliniky nemocí z povolání v minulosti participovali.

Klinika nemocí z povolání měla původně i lůžkovou část - v nemocnici v Novém Bydžově a poté na I. interní klinice. Ale již od samého počátku byly vždy těžištěm činnosti kliniky práce v ambulancích a zejména pak aktivní podchytení rizikových pracovníků. To se uskutečňovalo v úzké spo-

lupráci s hygienickou službou a konziliárními lékaři převážně v terénu, často za velice improvizovaných podmínek. Paní docentka tehdy také spolu s MUDr. Vladimírem Medkem a MUDr. Andrejem Šimko (zastávali funkci krajského pracovního lékaře) profesionálně vedla i závodní lékaře k problematice nemocí z povolání. A že i tyto činnosti probíhaly bezkonfliktně, bylo velkou zásluhou paní docentky. Byla rázná, náročná na sebe i na druhé a co si usmyslela, toho dosáhla. Ale na druhé straně dokázala porozumět druhým a její případné výtky byly vždy rychle vystřídané přátelským slovem.

V souvislosti s transformací oddělení na kliniku počátkem šedesátých let začala i soustavná výuka oboru na Lékařské fakultě. Zde již převzali iniciativu mladší pracovníci kliniky - doc. MUDr. Pavel Hassman, CSc. a MUDr. Valerie Hassmanová, CSc. Po dlouhá léta ale paní docentka učila i na Střední zdravotnické škole předmět hygieny.

Okruh medicínských zájmů paní docentky Jindřichové byl velmi rozsáhlý. Dominovaly v něm zejména problematika silikózy u rozličných profesí, negativní vlivy prostředí v zemědělských provozech, ohrožení těžkými kovy u svářečů. Ale rozvíjena byla z její iniciativy i řada dalších témat, např. toxicita sirouhlíku, onemocnění kuličů skla, poškození trinitrotoluenem či asbestem. Na těchto úkolech pak pokračovali spolupracovníci paní docentky i po jejím nuceném odchodu z kliniky v sedmdesátých letech a dosáhli v nich významných výsledků.

Za téměř tři desítky let svého působení na Lékařské fakultě a ve Fakultní nemocnici v Hradci Králové se paní docentka Jiřina Jindřichová trvale zapsala nejenom do historie obou institucí, ale i do vzpomínek mnoha spolupracovníků. Čest její památce.

*Pracovníci Kliniky nemocí z povolání
a bývalí spolupracovníci paní docentky*

V měsíci květnu poděkoval doc. MUDr. Leoš Heger, CSc., ředitel Fakultní nemocnice Hradec Králové, osobním dopisem těmto dlouholetým zaměstnancům, ukončujícím svůj pracovní poměr ve FN:

MUDr. Jaromíru Hrubeckému, zástupci přednosty pro léčebně preventivní péči Ústavu soudního lékařství Fakultní nemocnice Hradec Králové.

Pan primář Hrubecký nastoupil na tehdejší Soudně lékařské oddělení Fakultní nemocnice Krajského ústavu národního zdraví Hradec Králové po ukončení studií na královéhradecké Lékařské fakultě Univerzity Karlovy a roční vojenské službě 26. září 1964. Nejdříve pracoval jako sekundární lékař. V roce 1967 složil atestaci I. stupně z patologické anatomie a v roce 1970 nástavbovou atestaci ze soudního lékařství. Pro své odborné zkušenosti v soudnělékařské expertize a pracovitost byl ustanoven nejprve do funkce zástupce primáře Soudně lékařského oddělení a od 1. 4. 1970 do funkce primáře. V letech 1983-84 pan primář Hrubecký absolvoval dvouletý kurs organizace a řízení zdravotnictví při IPDVZ v Praze.

Pan primář Hrubecký je uznávaným odborníkem v soudním lékařství a byl vždy i spolehlivou autoritou pokud jde o právní stránku oboru. Po celá léta velmi důsledně sledoval měnící se právní normy a nikdy se nestalo, že by jeho oddělení mělo v tomto směru nějaké problémy. Autorita pana primáře však

nevyvěrala jenom z jeho pracovitosti, mimořádné pečlivosti a přesnosti myšlení, tedy z vlastností, které jsou zvláště pro obor soudního lékařství velmi žádoucí. Zdrojem této jeho velké autority jsou i vzácné lidské vlastnosti: úcta k druhým lidem, porozumění pro jejich starosti a ochota pomoci. Jsou to vlastnosti, pro které si pana primáře Jaromíra Hrubeckého hluboce váží a mají ho rádi nejenom jeho nejbližší spolupracovníci, ale i kolegové z jiných pracovišť FN a LF UK.

Ve Fakultní nemocnici Hradec Králové pracoval pan primář Jaromír Hrubecký nepřetržitě třicet sedm let. Pracovní poměr ukončil 31. 5. 2001.

Paní Vlastě Zelenkové, vedoucí dispečerky Dopravního oddělení Fakultní nemocnice Hradec Králové.

Paní Zelenková nastoupila do Fakultní nemocnice 4. dubna 1972 jako telefonistka telefonní ústředny. V roce 1977 přešla do Dopravní zdravotní služby, kde střídavě vykonávala funkce dispečerky, samostatné skladnice a provozně-technické pracovníce. Denní provoz Dopravní zdravotní služby pro hospodářská vozidla naplno organizovala od roku 1992. Funkci vedoucí dispečerky Dopravní zdravotní služby FN zastávala paní Vlasta Zelenková od 1. 1. 1993 až do 31. 5. 2001, kdy ukončila svůj pracovní poměr. Ve Fakultní nemocnici pracovala dvacet devět let.

Odbor personálních vztahů FN

POHLED Z DRUHÉ STRANY

„Zítřka, vlastně už dnes, až skončí tahle dlouhá noc, budu prý moci slézt z postele. Chvála bohu, těším se jako blázen. Žádné bažanty, mísy, jídlo vleže. Už aby nadešel den...“

Kratičkým úryvkem z knížky Jiřího Knoppa „Teď ještě ne!“ připomínám jen jednu z mnoha myšlenek, kterými se autor s autentickou zkušeností nemocničního pacienta zaobírá. Možná, že v porovnání s úzkostí a strachem člověka, kterému znenadání vstoupí do života závažná nemoc, je soustředěná touha pacienta moci již vstát lůžka a jako „chodící“ si obstarat alespoň základní hygienu, trochu banální. Jenomže právě tato prostá touha nemocného nejzřetelněji vyjadřuje to, co ve svém profesionálním zaujetí nejsme někdy s to docenit: jak moc se může změnit prožívání člověka, když soulad mezi jeho „chci“, „mohu“ a „musím“ naruší závažná nemoc.

Novela Jiřího Knoppa, autora řady povídek, fejetonů a novel, rozhodně stojí za přečtení. Nechybí v ní napětí, ale je i plná humoru, a to zejména tam, kde autor s lehkou a nevtrávnou nadsázkou uvádí úryvky z rozhovorů mezi pacienty. Znovu a znovu si nad stránkami novely můžeme připomínat, jak významně se s příchodem nemoci mění hierarchie hodnot konkrétního člověka, jak v zajetí úzkosti hledá nemocný člověk záchranné body v reminiscenci svých minulých životních příhod s dobrým koncem, jak se pomocí humoru (ale někdy jen banálního vtípkování) pacient snaží překonat svůj strach. Autor se ve svém líčení nevyhýbá ani leckdy kritickým pohledům nemocných na lékaře a zdravotnický personál, což v kontextu autorova sebekritického odhalování vlastních slabostí působí velmi

věrohodně. Tím nejcennějším, co vedle čtenářského potěšení novela „Teď ještě ne!“ přináší, se mi však zdá být v umělecké zkratce skrytý, ale celou knížkou prostupující podivuhodně bystrý psychologický pohled na přetrvávající bariéru mezi nemocným a zdravotníkem. Na bariéru, kterou sám pacient dobrovolně přijímá a de facto spoluvytváří a upevňuje ve svém zraněném sebeprožívání. Přiznám se, že mě při čtení novely vícekrát napadlo, zda jsme vždy připraveni k pomoci i pokud jde o „nemocné sebehodnocení“ pacientů.

Lehkým stínem na kráse knížky je nedůsledná korektura zalomeného textu. Ale to už je osud řady publikací v dnešní uspěchané době. Věřím, že některé drobné nedostatky v textu nepokazí čtenářům jejich prožitky.

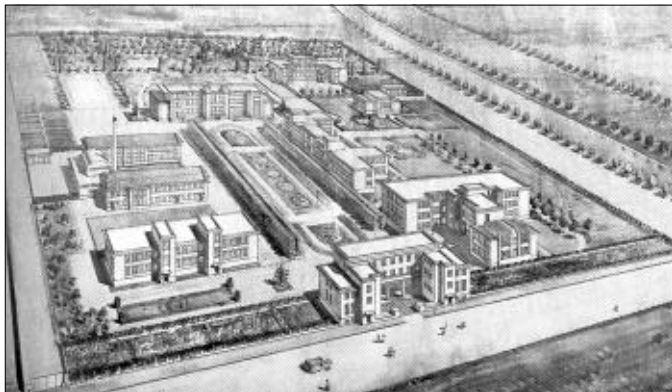
Královéhradecký autor Ing. Jiří Knopp (1934), původním povoláním vojenský zeměměřič, nás ve své novele „Teď ještě ne!“ provází hospitalizací, vyšetřeními a léčbou v naší nemocnici a následným lázeňským pobytem. A činí tak s autentickou zkušeností nemocného s infarktem myokardu. Knižka vyšla v roce 1999, ale jak jsme se přesvědčili, dosud je stále v prodeji i v novinovém stánku v chirurgickém pavilonu akademika Jana Bedrný.

PhDr. Vladimír Panoušek

Nová okresní nemocnice

V roce 1925 vybrala porota, určená k posouzení návrhů nové okresní nemocnice, projekt architekta Ing. Bedřicha Adámka z Prahy. Okresní správní komise uzavřela na stavbu nové nemocnice půjčku 2 miliony korun u Spořitelny královéhradecké a 3 miliony korun u Okresní hospodářské záložny v Hradci Králové a měla slib státní subvence 2,5 milio nu korun. Město Hradec Králové věnovalo bezplatně pro výstavbu

Návrh architekta Bedřicha Adámka.

nové okresní nemocnice pozemky v katastru obce Nový Hradec Králové a příspěvek 200.000 korun.

V březnu 1926 bylo vypsáno veřejné nabídkové řízení na stavbu nemocničních pavilonů. Okresní správní komise vybrala z předložených patnácti nabídek královéhradeckou stavitelskou firmu F. Fňouk - J. Komárek. Stavba byla zahájena 21. dubna 1926.

O osobnosti a díle pražského architekta Ing. Bedřicha Adámka nejsou v odborné literatuře a dostupných archivních materiálech bližší údaje. A tak můžeme jenom uvést, že jeho tvorba ve dvacátých a třicátých letech reagovala na podněty purismu a funkcionalismu. Navrhoval převážně veřejné budovy, ve východních Čechách prosadil návrhy zdravotnických komplexů pro Hradec Králové (nová okresní nemocnice 1926-1928, dnes FN) a Pardubice (v letech 1926-1930 byly podle jeho návrhu postaveny pavilony chirurgie, interny a infekčního oddělení).

Bedřich Adámek svým návrhem areálu královéhradecké okresní nemocnice zcela respektoval koncepci Gočárova regu-

Průhled hlavním vchodem nemocnice na dominanty města.

lačního plánu města a přiklonil se k funkcionalistickému typu architektury. Jednotlivé budovy soustředil kolem ústředního parku, jehož podélná osa směřovala na historické dominanty Hradce Králové. Architektonický vstup byl pak vyjádřen administrativní budovou se širokým sloupovým vjezdem, k jehož obložení byl použit šumavský mramor. Nemocnice byla navržena systémem samostatných pavilonů, z vnějšího pohledu připomínala lázeňský areál s bohatou parkovou úpravou, sadovou a květinovou výzdobou. Součástí nemocničního komplexu byla i ovocnářská a zelinářská zahrada.

Stavba nové okresní nemocnice probíhala ve dvou etapách. Na jaře r. 1926 byly postaveny pavilon chirurgický a gynekologický, interní pavilon, infekční pavilon a prosektura. Na konci roku 1926 proběhla dostavba administrativní a hospodářské budovy. Ve druhé etapě, která byla zahájena v červenci 1927, proběhla výstavba dvojpavilonu pro oddělení oční a ušní.

Současně s výstavbou nové nemocnice probíhala jednání okresní správní komise s městem Hradec Králové o zřízení veřejného chorobince v budově staré nemocnice. Budova byla adaptována v roce 1929 hradeckým stavitelem Václavem Jelínkem a byl zde zřízen Okresní (Masarykův) chorobinec pro 150 osob z královéhradeckého a nechanického okresu s 20 místy přímo pro občany města.

Budova prosektury.

Nová okresní nemocnice v Hradci Králové byla otevřena 4. listopadu 1928. Slavnostního otevření se vedle starosty města dr. Františka Ulricha a předsedy okresní správní komise redaktora Josefa Vaňka zúčastnili zástupci státních a vojenských úřadů, okresu východočeského kraje, ministerský rada dr. Ostrčil, senátoři kanovník dr. František Reyl a Josef Thoř, dále řada lékařů a hostů. Svě zástupce vyslala i organizace správních úředníků veřejných nemocnic, která u této příležitosti uspořádala v Hradci Králové svůj sjezd. Po celý den byl areál nemocnice přístupný veřejnosti. Okresní správní komise vydala k této slavnostní příležitosti **Pamětní spis k otevření nové okresní nemocnice v Hradci Králové**. Provoz nemocnice byl zahájen 12. listopadu 1928. Do konce listopadu byli z budovy staré nemocnice přestěhováni všichni pacienti do nové nemocnice.

V nemocnici bylo ustaveno sedm primariátů - chirurgický, gynekologicko-porodnický, interní, oční, nemocí ušních, nos-

Stavba dvojpavilonu pro odd. oční a odd. ušní, nosní a krční.

ních a krčních, primariát pro prosekturu a nemoci infekční a rentgenologický. Nová nemocnice měla sedm primářů a osm sekundářů a externistů, tedy celkem patnáct lékařů, pětadvacet ošetřovatelek a jednoho laboranta. V čele lékařské administrativy stál ředitel, hospodářskou a účetní administrativu vedl vrchní správce spolu se třemi správními úředníky, třemi kancelářskými silami a pomocným personálem. Ředitelem nové okresní nemocnice se stal MUDr. Bedřich Honzák. Nemocnice měla 360 lůžek pro pacienty. Zřízení odborných oddělení bylo velkým pokrokem, Hradec Králové měl po Praze nemocnici vybavenou týmem specialistů. Ve všech nemocničních pavilonech bylo zavedeno ústřední topení, elektrické osvětlení, budovy byly vybaveny automatickými telefony připojenými na státní telefonní síť, teplou a studenou vodou, v operačních sálech fungovalo také nouzové osvětlení, technickou vymožeností byla kanalizace s vlastní čistící a přečerpávací stanicí. Stavební náklady s vnitřním zařízením byly vyčísleny na téměř 20 milionů korun.

Celkový pohled na stavbu.

V roce 1929 vzrostl počet lůžek pro pacienty na 422 (koncem roku ještě na 464), stoupl i počet personálu nemocnice. V tomto roce byl také schválen návrh, aby interní pavilon nesl jméno starosty města dr. Františka Ulricha. Ten mj. stál u založení Východočeského fondu pro podporu válečných invalidů, jehož vedoucí činitelé se v roce 1929 rozhodli věnovat veškerý majetek fondu na výstavbu ortopedického pavilonu.

24. května 1929 poctil město Hradec Králové svou návštěvou prezident Československé republiky T. G. Masaryk, který navštívil mimo jiné také areál nové okresní nemocnice. Předseda okresní správní komise Josef Vaněk tehdy ve svém projevu řekl: „Nemocnici postavila okresní správní komise na oslavu deseti-letí trvání republiky svornou prací všech politických stran řídící se zásadami humanity a lidskosti...“ Zdůraznil také, že nová nemocnice vedle humanitního poslání představuje i hospodářský přínos pro okres a město Hradec Králové.

Pavla Koritenská

Foto archiv Muzea východních Čech v Hradci Králové

Pavel Bravený, Zdeněk Franc: Vladislav Kruta

Nadace brněnské Masarykovy univerzity vydala v nedávných dnech v edici *Osobnosti svazek*, věnovaný fyziologovi prof. MUDr. Vladislavu Krutovi, DrSc. (1908-1979). I když prof. Kruta pracoval hlavně na brněnském fyziologickém ústavu, není tato knížka bez zajímavosti pro naši fakultu, protože Kruta byl v letech 1948-1951 přednostou fyziologického ústavu naší fakulty. Jeho odchod z Hradce Králové byl vynucený, protože ho armáda při vzniku VLA odmítla převzít - vadilo jí, že Kruta byl za války příslušníkem Královského anglického letectva - R.A.F. V té době se uvolnilo místo vedoucího fyziologického ústavu na brněnské lékařské fakultě odchodem profesora O. Poupy do Prahy, a tak Kruta přešel do Brna, kde pracoval až do roku 1971. Tehdy byl - protože odmítl odvolat svůj podpis na petici, podporující manifest „2000 slov“ - předčasně penzionován a propuštěn. Byl mu také zakázán vstup do ústavu i do knihovny. Přesto Kruta až do své smrti v roce 1979 publikoval ještě 62 prací.

Po odborné stránce byl Kruta zaměřen na kardiovaskulární fyziologii a na srovnávací fyziologii srdce a krevního oběhu. Zejména jeho práce o řízení srdeční stažlivosti získaly široké mezinárodní uznání.

Druhou významnou oblastí Krutova zájmu byla historie fyziolo-

gie. Byl editorem všech poválečných svazků *Purkyňova díla Opera omnia* a přinesl mnoho nových poznatků o Purkyňově životě a díle.

Důležité byly i Krutovy mezinárodní aktivity: často jezdil do Francie (jeho manželka byla Francouzka), publikoval ve francouzských odborných časopisech, pořádal společné česko-francouzské fyziologické kongresy.

Příslušníky naší fakulty by mohla zajímat historie tzv. elektrofrenického dýchání. Kruta ve spolupráci s Bedrnou a Procházkou vyvíjel přístroj, který by umožňoval řídit dýchání perkutánní elektrickou stimulací bráničního nervu na krku. Přístroj Kruta se spolupracovníky dokončoval v Brně. V roce 1953 jeho spolupracovník dr. Urbánek navrhl stranickým orgánům, aby se tohoto přístroje využilo pro prodloužení života umírajícího Stalina. Tento úmysl byl politiky schválen, ale nikdo z pracovníků fyziologického ústavu nebyl dostatečně spolehlivý, aby s přístrojem mohl odletět do Moskvy. Nakonec byl pro tento úkol vybrán tehdejší hradecký neurochirurg MUDr. Pavel Nádvořík. Jeho mise do Moskvy však skončila bez úspěchu.

Knížka o Krutovi je dostupná pouze v knihkupectví *Doplněk* (J. Šabata), Žerotínovo nám. 9, 602 00 Brno.

Prof. MUDr. Jaroslav Peregrin, DrSc.

KRÁLOVÉHRADSKÉ EVERGREENY

Tentokrát si připomeneme tři „věčně zelené“ příběhy z prostředí patologů. A kdyby se snad někomu zdálo, že všechny mají cosi společného, totiž že byly dotvořeny jen pohotovostí svých hrdinů, tak vězte, že to není náhoda. „Sranda být musí,“ říkával pan profesor Fingerland. Nepokládal za nutné dodávat, že tam, kde ani na chvíli nelze slevit z preciznosti práce, zůstává pro legraci prostor jen ve hře slov.

Profesor Fingerland a žiletky

Pan profesor Antonín Fingerland, již v dosti vysokém věku, si chtěl při návštěvě samoobsluhy koupit také žiletky. Jak to kdysi bývalo v našich samoobsluhách zvykem, drobné zboží se prodávalo přímo u pokladny. Pan profesor tedy vyslovil své přání: „Astra superior“. Pokladní ale špatně slyšela a podala mu balíček prezervativů značky Primeros. „Děkuji vám za důvěru, slečno,“ odušil pan profesor, „ale já jsem si přál žiletky.“

Kozy a „kozy“ není totéž

Pan profesor Fingerland na začátku každé přednášky zkoušel až dva studenty z dříve probrané látky. Vyvolaný student byl dotáznán na brucelózu, což je nemoc zvířat, která se může přenést

na člověka. Konkrétní dotaz byl na mikroba *Brucella mellitensis*, který postihuje kozy na ostrově Malta. Student nevěděl. Kolegové se mu snažili napovědět, že jde o nemoc koz. Oběma rukama si před hrudníkem naznačovali tvar ženských prsů. Student si náповědu vysvětlil po svém a odpověděl, že jde o nemoc prsní žlázy u ženy. Pan profesor mu na to opáčil: „Ale kolego, to jsou úplně jiné kozy.“

Dr. Peychl a jeho děloha

Před rekonstrukcí a dostavbou pavilonu Ústavu patologie koncem šedesátých let sídlilo pracoviště ústavní biopsie ve druhém patře pavilonu Kliniky infekčních nemocí. V letních měsících lékaři s laborantkami přikrajovali bioptický materiál na balkoně, aby omezili zápach formalínu. Doktor Peychl sen. odebíral z chirurgického resekatu myomatózní dělohy vzorek pro mikroskopické vyšetření. Při rozřezávání objemné, tuhé tkáně se mu preparát vysmekl a z balkonu spadl na trávník před pavilonem. Po přílehlé cestě právě kráčely nějaké zaměstnankyně nemocnice a doktor Peychl na ně z balkonu volal: „Sestřičky, kdybyste tam našly nějakou dělohu, tak to je moje!“ *IvŠ*

Jubilejní 10. „Jarní koncert“ Lékařské fakulty UK v Hradci Králové

Dne 14. května 2001 se konal jubilejní 10. „Jarní koncert“ Lékařské fakulty UK, který fakulta pořádala v rámci kulturních akcí královéhradeckých vysokých škol.

Hosta, jímž byl tentokrát **JUDr. Ivo Jahelka** se svým programem „Pojízdná soudírna“, přivítal děkan fakulty prof. Šteiner. Velká posluchárna fakulty byla zaplněna do posledního místa, na některé návštěvníky se ani místo k sezení nedostalo. Nepochybně k tomu přispěla velká popularita interpreta a zároveň autora, který se publiku představil jako „zpívající právník“ z jižních Čech, jak ho kdysi nazvali účastníci jeho koncertů. Dle jeho vlastních slov ho tím přirovnali k „mluvícímu lachtanovi“.

Svémi baladami, obrázky a perličkami ze soudních síní, předsíní i soudních spisů a zápisů, přednášenými za doprovodu kytary, ale i krátkými glosami potěšil a obveselil umělec publikum. Jeho recitály byly často přerušovány bouří smíchu a potleskem, kterého se mu bohatě dostalo i na závěr koncertu. Byl to další úspěšný kulturní pořad, kdy v posluchárně vedle sebe usedli učitelé i jejich studenti, aby společně prožili příjemné chvíle a potvrdili, že smích a smysl pro humor jsou jim všem vlastní.

*Prof. MUDr. Ladislav Chrobák, CSc.
Foto Beatriz Pražáková*

Akropolis - svědek dávných prehistorických osídlení, mykénských králů, zušlechtěná dobou helénskou i římskou, ničena běsněním zakladatelů křesťanství, dobytá Turky, benátskou kanonádou rozbombardovaná, v nás přesto zanechala nezapomenutelný dojem svou velkorysou ušlechtilostí a lidskou laskavostí. Prostoupení něžností akropolských chrámů jsme sestoupili na severní úbočí, kde na agorském Kolónu, vyvýšenině nad někdejšími dílnami na zpracování kovu, stojí Héfaisteion, chrám zasvěcený bohu ohně a kovářského umění (foto 1), nejzachovalejší svatyně ze starořeckých chrámů. Půdorysně odpovídá Parthenonu, ovšem v mnohem menším měřítku.

Uličkami Plaky, plnými obchůdků a taveren, docházíme k římské agoře s monumentální Hadriánovou knihovnou (foto 2) a k cíli naší cesty - Věži větrů (foto 3). Osmiboká věž byla postavena v korintském slohu v 1. stol. př. Kr. Andrónikem z Kyrrhu v Sýrii. Na každé stěně je vyobrazen jeden bůh větru (Řekové měli osm větrů rovnajících se světovým stranám), tyto božské bytosti byly okřídlené a měly velký vliv na úrodu, plavbu atp. Nejsilnější, severní a bouřlivý Boreás (foto 4) unesl podle mytologie Óireythyi, dceru attickeho krále Erechtheia do Thrakie na svůj hrad. Tento příběh (r. 1720) krásně ztvárnil Matyáš Bernard Braun (foto 5). V jeho pojetí byla unesená skutečně krásná a zdá se, že si příliš nezoufala. Sedm zbývajících větrů představují Kaiikás (sv), Apé-liotés (v - teplý), Euros (jv), Notos (j - deštivý), Líps (jz), Zefyros (z - mírný, příznivý) a Skeirón (sz). Na vrcholku věže bývala větrná korouhvička v podobě Tritona, který ukazoval směr vanoucího větru. Pod těmito bytostmi jsou dodnes umístěny sluneční hodiny. Věž měla dva vchody se sloupovou předsíní, uvnitř pak byly složité vodní hodiny horólogion (název převzala čeština jako „orloj“), jejich pozůstatek je ještě patrný (foto 6).

ZEMĚ LIDÍ

objektivem

JANA SMITA

Čas byl původně dělen velmi jednoduše: východ slunce, poledne, čas před západem slunce a po západu slunce. Noční čas se dělil na vigilie (tři nebo čtyři) podle střídání stráží. Vynálezem gnómónu v 6. století před Kristem Anaximandrem z Miléty byly denní a noční hodiny rozděleny na 12 hodin samostatně počítaných. Pro měření času při zatažené obloze a v noci byly vynalezeny vodní hodiny. Byl to složitý systém regulovaného přítoku vody, který pomocí kladek a ozubených kol zvedal postavičku, jež ukazovala čas na stupnici (foto 7, repro). Dělení na minuty a sekundy nebylo ještě známo. Pro potřeby soudnictví, aby bylo zamezeno zbytečnému tlachání řečníků, sloužily klepsydry. V tomto případě hladina vody klesala odtékáním propočteného množství a na průhledné

nádobě označovala trvání jedné hodiny. Používání hodin se brzy rozšířilo v nejrůznějších podobách i do domácností, ale jako každá novota se ne vždy setkávalo s pochopením. V Plautově komedii jakýsi „parazit“ (člověk zvaný do společnosti, aby svými šprýmy pobavil hosty) zehrál na zavedení měření času:

„Buď zatracen kdo vymyslel si hodiny...
za mého mládí orlojem byl žaludek...
...dnes smíš jíst, když uráčí se sluníčku.“

Během dalších tisíciletí se měření času neustále zdokonalovalo. Byly sestaveny chronometry, jejichž chyba se měřila na jednu sekundu za měsíc, v současné době na zlomek jedné tisíciný sekundy za jeden světelný rok. Čas nás bedlivě sleduje, měří naše kroky, a tak díky lidskému důmyslu jsme se stali jeho služebníky.

J. S.

①

CENA REKTORA UK HRADECKÝM NEURORADIOLOGŮM

Cena rektora UK za nejlepší vědeckou publikaci v oblasti lékařských oborů byla udělena **doc. MUDr. Zdeňku Černochovi, CSc.**, a kolektivu autorů monografie „Neuroradiologie“ (Hradec Králové: Nakladatelství NUCLEUS, 2000). K udělení ceny autorům srdečně blahopřejeme.

DOCENT VLADIMÍR PALIČKA JMENOVÁN PROFESOREM

Prezident České republiky Václav Havel jmenoval s účinností od 25. května 2001 doc. MUDr. Vladimíra Paličku, CSc., přednostu Ústavu klinické biochemie a diagnostiky Lékařské fakulty UK a Fakultní nemocnice v Hradci Králové a proděkana LF UK, profesorem pro obor vnitřní lékařství. Panu profesorovi Vladimíru Paličkovi upřímně blahopřejeme.

VÝZNAMNÁ POCTA PROFESOROVĚ PAVLU ROZSÍVALOVĚ

Americký biografický ústav jmenoval prof. MUDr. Pavla Rozsívála, CSc., přednostu Oční kliniky Lékařské fakulty UK a Fakultní nemocnice v Hradci Králové, zakládajícím členem American Order of Excellence za jeho zásluhy na poli oftalmologie, chirurgie a vzdělávání. Panu profesorovi byla předána příslušná medaile a diplom. K významné poctě panu profesorovi Pavlu Rozsíválovi upřímně blahopřejeme.

MUDR. BOHUSLAV MELICHAR JMENOVÁN DOCENTEM

Rektor Univerzity Karlovy v Praze jmenoval s účinností od 1. června 2001 MUDr. Bohuslava Melichara, Ph.D., odborného asistenta Katedry interních oborů Lékařské fakulty UK v Hradci Králové a lékaře Oddělení klinické hematologie FN, docentem pro obor vnitřních nemocí. Panu docentovi Bohuslavu Melicharovi srdečně blahopřejeme.

VÝZNAMNÁ PUBLIKACE PROFESORA JIŘÍHO MAREŠE

V nedávných dnech vyšla v nakladatelství Portál, Praha, kniha Čáp, J., Mareš, J.: Psychologie pro učitele. Kniha se stane oficiální učebnicí pro všechny fakulty připravující učitele. K autorství této významné a také rozsáhlé (655 s.) publikace panu prof. PhDr. Jiřímu Marešovi, CSc., přednostovi Ústavu sociálního lékařství naší fakulty, srdečně blahopřejeme.

MUDR. JIŘÍ ŠPAČEK, PH.D., SLOŽIL MEZINÁRODNÍ ZKOUŠKU

Po zkoušce před mezinárodní komisí, kterou vykonal 28. dubna 2001 v Buenos Aires, získal MUDr. Jiří Špaček, Ph.D., odborný asistent Porodnické a gynekologické kliniky LF UK a FN v Hradci Králové, titul Fellow of the International Federation of Pediatric and Adolescent Gynecology druhého stupně. Složení této prestižní zkoušky (její druhý stupeň je nejvyšší) opravňuje MUDr. Špačka k výkonu praxe v oboru dětské a dorostové gynekologie v USA a většině nejrozvinutějších zemí světa. K mimořádnému úspěchu a vynikající reprezentaci královéhradeckého zdravotnictví panu doktorovi Jiřímu Špačkovi srdečně blahopřejeme.

„Antarktida“ byl prostý název besedy, kterou v rámci populárních „literárních večerů o páté“ uspořádala dne 15. května 2001 Okresní knihovna v Hradci Králové. Hostem večera byl geolog **doc. RNDr. Josef Sekyra, CSc.**,

ANTARKTIDA V KNIHOVNĚ

autor nejenom mnoha odborných prací, ale i krásné knihy „V horách a oázách Antarktidy“ (1970) a řady vědeckopopulárních článků o „životě“ té jenom zdánlivě neměnné části přírody - hornin. Formálně jako moderátor besedy, ale po pravdě řečeno, spíše jako přítel usedl vedle docenta Sekyry spisovatel a publicista Josef Rodr, mj. autor knih „Příběhy z dalekých krajín“ (1986) a „Vánoce v Antarktidě“ (2000).

Docenta Josefa Sekyru představil ředitel Okresní knihovny v Hradci Králové Mgr. Jan Pěta. Uvedl curriculum vitae pana docenta, zmínil se o jeho cestách do asijských hor, do ledových pustin Antarktidy i afrických pouští, ale především svým milým, skromným projevem navodil hezkou atmosféru, jež přímo vyzývala k pokoře před zázrakem přírody a lidského poznání.

Docent Sekyra pak vyprávěl o tom, jak ho jeho zájem o vliv extrémních klimatických podmínek na zvětrávání a metamorfózu hornin přivedl nejprve do Pamíru a potom dvakrát do Antarktidy. Poprvé to bylo v letech 1966-1967, kdy pracoval v Zemi Enderbyho a v Zemi královny Maud. Podruhé, v letech 1969-1970, prováděl geologický výzkum v Transantarktickým pohoří. Tehdy také, 26. prosince 1969, vstoupil jako první Čechoslovák na jižní pól.

V dalším vyprávění docent Sekyra vysvětlil význam kryogeologie a připomněl, že to, co lze nalézt v horách centrální Antarktidy, je modelem hornin, které jednou člověk spatří na Marsu. A tak přišla řeč i na to, jak další dlouhé roky po expedici pokračuje práce na získaném materiálu.

V předšlá si účastníci besedy díky péči pracovníků knihovny mohli prohlédnout malou výstavku, obsahující fotografie, mapy a dokumentující texty, ale i ukázky hornin z ledového kontinentu. S potěšením si mnozí koupili i roztomilou knížku Josefa Rodra „Vánoce v Antarktidě“ s ilustracemi Jiřího Škopka.

PhDr. Vladimír Panoušek

scan

Redakční rada: doc. MUDr. Jiří Bittner, CSc., doc. PhDr. František Dohnal, CSc., MUDr. Ivan Drašner, doc. MUDr. Herbert Hanuš, CSc., Ing. Rudolf Horák, prof. MUDr. Ladislav Chrobák, CSc., Ing. Eva Kvapilová, PhDr. Vladimír Panoušek, Jaroslava Pečenková, Mgr. Libuše Plášilová, prof. RNDr. Vladimír Srb, DrSc., prof. MUDr. Ivo Šteiner, CSc., Miroslav Všečeka.

Redakce: Fakultní nemocnice, 500 05 Hradec Králové, tel. 049/5832222 (tel. ve FN 2222)